

ΕΣΤΙΑ

ΕΚΔΙΔΟΤΑΙ ΚΑΤΑ ΚΥΡΙΑΚΗΝ

Τόμος ΚΓ'

Συνδρομή ἑτησίαι: Ἐν Ἑλλάδι φρ. 12, ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ φρ. 20 — Αἱ συνδρομαὶ ἀρχονται ἀπὸ 1 Ἰανουαρίου. Ἐκαστὸν ἔτος καὶ εἶνα ἑτησίαι. — Γραφεῖον Διευθ. Ὁδὸς Σταδίου 32.

8 Φεβρουαρίου 1887

Ο ΕΜΠΡΗΣΤΗΣ

(Μυθιστορία Ἑλλ. Βερτέ.—Μετάφρασις Α. Β.)

[Συνέχεια ἴδε προηγούμενον φύλλον.]

Γ'.

Χρηστὸς Νέος

Ὁ Νοέλ Λετελιέ ἀνῆκεν εἰς ἐντιμον οἰκογένειαν τοῦ Νεβέρ. Ὁ πατὴρ αὐτοῦ, οὔτινος ἦτο τέκνον μονογενές, κατεῖχεν ἐν τῇ πόλει ἐκείνῃ μετρίαν τινὰ διοικητικὴν θέσιν. Ὅτε δὲ ὁ ὑπάλληλος ἀπέθανε νέος ἔτι, ὁ Νοέλ, δεκαπενταετής τότε τὴν ἡλικίαν, εὐρέθη μετὰ τῆς μητρὸς του μὴ ἔχων ἄλλον πόρον ἢ ὀλίγας χιλιάδας φράγκων, συναχθεῖσας λεπτόν πρὸς λεπτόν χάρις εἰς τὴν αὐστηρὰν οἰκονομίαν τῆς μικρᾶς οἰκογενείας.

Ὅτε τὸ δυστύχημα ἐπῆλθεν, ὁ Νοέλ, ἔξωτερικὸς μαθητὴς τοῦ Λυκείου τῆς πόλεως, εἶχεν ἤδη περάσει λαμπρῶς ἐν μέρος τῶν σπουδῶν αὐτοῦ. Ἡ μήτηρ του, ὑπερήφανος διὰ τὰς ἐπιτυχίας του καὶ πλήρης ὑψηλῆς μητρικῆς ἀπαρηγήσεως, ἐπέθυμει νὰ ἐξακολουθήσῃ τὰς κλασσικὰς του σπουδὰς. Ἄλλ' ὁ υἱός, καίτοι μείραξ, δὲν ἐδέχθη τὴν θυσίαν.

— Τί θὰ κατορθώσω μ' αὐτό, ἀγαπητὴ μου μητέρα; εἶπεν. Ἀφοῦ, μ' ἔλας σου τὰς θυσίας καὶ μ' ἔλας τοὺς κόπους μου, λάθω τὸ ἀπολυτήριόν μου, τί θὰ ὠφεληθῶμεν; Ἐξερχόμενος τοῦ λυκείου εἶμαι βέβαιος ὅτι θὰ εὕρω θέσιν, ἀπὸ τὴν ὁποίαν νὰ ζῶμεν καὶ οἱ δύο; Ἐπειτα ἤκουσα συχνὰ τὸν πατέρα μου νὰ οἰκτιρῇ τὴν θέσιν τῶν κατωτέρων ὑπαλλήλων. Ἀποκτοῦν ὀρέξεις καὶ ἀνάγκας πλουσιῶν καὶ λαμβάνουν μισθοὺς ἔλεεινούς. Διατί νὰ ἐκλέξω ψευδὲς καὶ προσωρινὸν στάδιον; Εἶμαι ῥωμαλέος, καὶ σὺ εἶσαι συνεθισμένη εἰς τὴν ἀπλότητα. Διατί νὰ μὴ δοκιμάσω νὰ γείνω ἐπιτήδειος τεχνίτης καὶ νὰ διακριθῶ εἰς τὸ ἔργον μου ἀντὶ νὰ ἦμαι ὁ τελευταῖος τῶν γραφημάτων; Ἄκουσε τί σχέδιον ἔχω.

Καὶ μετὰ τῆς διανοητικῆς ἐκείνης προωμήτητος, ἦν αἱ λῦπαι καὶ ἡ ἀνάγκη τοῦ σκέπτεσθαι προικίζουσι συνήθως τὰ τέκνα τῶν πτω-

χῶν, ἀνέπτυξε τὸ σχέδιον ὅπερ εἶχε μορφώσει.

Ἐκ τῆς κληρονομίας ἐπρόκειτο νὰ ληφθῇ μικρὰ τις ποσότης, ὅπως πληρωθῇ ἡ μαθητεία τοῦ Νοέλ παρὰ τινι ἀρχιτεχνίτῃ ἢ τὰ δίδακτρά του ἐν τεχνικῇ τινι σχολῇ. Τὸ ὑπόλοιπον θὰ ἐπάρκει ὅπως συντηρηθῇ ὅπωςδήποτε ἡ χήρα ἐπὶ τινὰ ἔτη. Ὁ νέος ἐβεβαίωκε ὅτι ἅμα εἰκοσαετῆς γινόμενος θὰ ἦτο εἰς κατὰστασιν νὰ ἐπαρκῇ εἰς τὰς ἀνάγκας αὐτοῦ καὶ τῆς μητρὸς του, καὶ ὅτι ἡ πρὸς τοῦτο ἐπιθυμία του θὰ ὑπεστήριζε τὴν καρτερίαν του.

Ἡ κυρία Λετελιέ κατεθλίβετο ὅτι ὁ υἱός της, δι' ὃν τσαυτὰ εἶχεν ἐλπίσει, ἤθελε νὰ μάθῃ τέχνην, ἀλλ' αὐτὸς τσοσούτον ἐπέμεινε, ὥστε ἡ χήρα ἐνέδωκε καὶ τὸ πρόγραμμα τοῦ Νοέλ ἤρχισεν ἀμέσως ἐκτελούμενον.

Ὁ νέος εἰσῆλθεν εἰς τὴν τεχνικὴν σχολὴν τοῦ Σαλόν, ἐνῶ ἡ μήτηρ ὑπεβάλλετο εἰς αὐστηροτάτην οἰκονομίαν ἐν τῇ γενεθλίῳ της πόλει, ἀναμένουσα τὸ τέλος τῆς μαθητείας τοῦ υἱοῦ της. Τσαυτὴν δὲ ἀπέδειξε φιλομαθῆσαν καὶ νοημοσύνην ὁ Νοέλ, ὥστε εἰκοσαετῆς ἦτο εἰς θέσιν, ὡς εἶχε προειπεῖ, νὰ ζῇ ἑαυτὸν καὶ τὴν μητέρα του ἐκ τοῦ προϊόντος τῆς ἐργασίας του. Ἐξελθὼν τῆς Σχολῆς τοῦ Σαλόν, εὗρε θέσιν ἐπικερδῆ ἐν τοῖς ἐργοστασίοις σιδηροδρόμου καὶ ἐκάλεσε πλησίον του τὴν κυρίαν Λετελιέ. Βραδύτερον δὲ ἀπεφάσισε νὰ ἐγκαταστῇ ἐν Βωβραί, ὅπου ἡ γειτονία πολλῶν ἐργοστασίων ὑπέσχετο εἰς αὐτὸν ἄφθονον ἐργασίαν. Ἐκεῖ διὰ τοῦ περισσεύματος τῶν οἰκονομιῶν αὐτοῦ εἶχε κατορθώσει νὰ ἰδρῦσῃ μικρόν τι ἐργοστάσιον, ὅπερ ἠὺδοκίμει, οὕτως ὥστε ἡ μήτηρ του, ἀποθανούσα δεκαοκτὼ περίπου μῆνας πρὸ τοῦ χρόνου τῆς ἱστορίας ταύτης, εἶχε κἂν ἀπολαύσει ἀληθοῦς εὐημερίας περὶ τὰ τέλη τοῦ βίου της.

Ὁ Νοέλ διέμενε ἐν ὁδῷ μονήρει, οὐχὶ μακρὰν τῆς οἰκίας τῶν Κυριῶν Δυχαμέλ. Κατεῖχε δὲ οἶκον αὐτοτελῆ, οὔτινος τὰ ἰσόγεια περιλαμβάνον τὸ σιδηρουργεῖον καὶ τὸ ἐργοστάσιον. Εἰς τὸν πρῶτον ὄροφον ἦσαν δύο δωμάτια καὶ ἐν μικρὸν μαγειρεῖον. Τὸ ἐν τῶν δωματίων αὐτῶν ἦτο τοῦ Νοέλ, τὸ δὲ ἄλλο, τῆς μητρὸς του ἄλλοτε, ἔμενε κλειστὸν ἀπὸ τοῦ θανάτου της, καὶ ὁσάκις ἐκεῖνος εἰσῆρχετο εἰς αὐτό, βαθεῖαν

ήσθάνετο εὐλάβειαν, ὡς ὁ εἰς ἐκκλησίαν εἰσερχόμενος. Ὑπηρέτριά τις ἤρχετο καθ' ἐκάστην καὶ παρεσκεύαζε τὴν τροφήν του. Ἐν τῷ ἐργασίῳ του μετεχειρίζετο πολλάκις πολλοὺς σιδηρουρούς ἐργάτας, ἀλλ' οὐδεμίαν εἶχε πρὸς αὐτοὺς σχέσιν ἄλλην, ἢ τὴν ἐκ τῆς κοινῆς ἐργασίας.

Τὴν ἐσπέραν τῆς ἡμέρας καθ' ἣν ἀρχίζει ἡ ἱστορία ἡμῶν, ὁ Νοέλ ἐπιστρέφων οἰκαδε πολὺ ἐπεθύμει νὰ ἦνε μόνος. Τὰ πρὸ μικροῦ συμβάντα εἶχον ταραξεί αὐτόν, καὶ κατέπεσεν ἐπὶ μιᾶς ἔδρας καλύπτων τὸ πρόσωπον διὰ τῶν χειρῶν του.

Τὸ ὑγιές ὅμως πνεῦμά του δὲν ἀπησχολεῖτο μακρὸν εἰς ἀνωφελεῖς ρεμβασμούς, καὶ ὁ νέος ἐσκέφθη νὰ ζητήσῃ παρὰ τῆς ἐργασίας, τῆς μεγάλης αὐτῆς παρηγόρου, τὴν πράϋνσιν ἐκείνην τῶν πόνων, ἣν παρέχει αὐτῇ πάντοτε εἰς τοὺς πάσχοντας. Ἔσπευσε λοιπὸν ν' ἀνάψῃ τὴν λυχνίαν του, ἐκάθισε πρὸ τῆς τραπέζης του καὶ ἤρχισε σχεδιάζων τεμάχιόν τι μηχανῆς, παρηγγελμένον ὑπὸ ἐργοστασιαρχοῦ τῆς πόλεως.

Ἴσως ὅμως ἡ ἐργασία αὕτη δὲν τὸν ἀπασχολεῖ τοσοῦτον ἐντελῶς, ὅσον ἐκεῖνος ἐπόθει, διότι βαθεῖς στεναγμοὶ ἀνέβαινον ἐνίοτε ἀπὸ τοῦ στήθους του καὶ ἡ μολυβδὶς ἐξέπιπτε τῶν χειρῶν του· ἀλλ' ἀνελάμβανεν αὐτὴν ἄλλοτε κ' ἐξηκολούθει τὸ ἔργον του.

Πολλὰ ὥρα εἶχον οὕτω παρέλθει, ὁ δὲ Νοέλ, κατάκοπος, ἐμελλεν ἤδη νὰ κατακλιθῇ, ὅτε φωνὴ αἴφνης πνευστιώσα ἤκούσθη ἀπὸ τῆς σκοτεινῆς ὁδοῦ, ἐν μέσῳ τῆς νυκτὸς σιγῆς:

— Φωτιά!

Ὁ Νοέλ ὠρθώθη ἀμέσως ἐν μιᾷ στιγμῇ διεκλύθη πᾶσα πρὸς ὕπνον διάθεσις.

Φοβούμενος ἐν τούτοις, μὴ ἠπατάτο, ἔμενεν ἀκίνητος κ' ἔτεινε τὸ οὖς.

— Φωτιά! ἐπανελάθεν ὀδυνηρῶς ἡ αὐτὴ φωνή, προσεγγίσασα ἤδη.

Συγχρόνως δὲ ἤκούσθη κρουσμένη ἡ ἐξώθυρα, καὶ ὁ Νοέλ ἔδραμεν εἰς τὸ παράθυρον καὶ τὸ ἤνοιξε.

— Τί τρέχει; τί θέλετε; ἠρώτησε.

— Φωτιά! γρήγορα, κύριε Νοέλ, εἶπεν ὁ κηρυξ, ὅστις ἦτο κάτοικος τῆς συνοικίας.

— Πηγαίνω εὐθύς. ἀλλὰ ποῦ εἶνε ἡ φωτιά;

— Εἰς τὴν Μεγάλην οἰκίαν, εἰς τῶν κυριῶν Δυχαμὲλ. κυττάξατε! εἶνε φοβερὰ πυρκαϊά.

Ὁ Νοέλ ὕψωσε τοὺς ὀφθαλμούς. Ὑπὲρ τὴν σκοτεινὴν ἐκείνην καὶ στενὴν ὁδόν, ὁ οὐρανὸς ἐθάπτετο πορφυροῦς, οἰνοὶ αἱματόχρους. Συγχρόνως δὲ ὑπόκωφος βοή ἠγείρετο ἀπὸ τῆς πόλεως, ἤκούετο κρότος βημάτων, θόρυβος φωνῶν, θύραι ἠνοιγόντο κ' ἐκλείοντο, καὶ ἡ ἀναστάτῳσις ὄλονεν ἐξηπλοῦτο.

Ἀκούων ὅτι ἡ πυρκαϊὰ προσέβαλλε νῦν τὴν κατοικίαν ἐκείνης ἣν ἠγάπα, ὁ Νοέλ ἠσθάνθη βίαιον πόνον ἐν τῇ καρδίᾳ του. Ἀλλὰ κατίσχυσεν ἀμέσως τῆς πρώτης του ἐντυπώσεως, κ' ἐφώνησεν ἀμέσως εἰς τὸν κήρυκα.

— Καταβαίνω ἀμέσως. . . Τρέξε εἰς τοῦ Σιμωνος, τοῦ τυμπανιστοῦ καὶ εἶπέ του νὰ σημάνῃ ἀμέσως γενικὴν συναθροισιν.

Ὁ γείτων ἀνεχώρησεν εἰς ἐκτέλεσιν τῆς διαταγῆς, ὁ δὲ Νοέλ ἐζώσθη τὴν γυμναστικὴν του ζώνην, ἐφόρεσε τὸ κράνος του, κ' ἐξήγαγεν ἐκ τῆς σκευοθήκης μίαν σχοινίην κλίμακα καὶ τινὰς ἀρπάγας, ἃς ἐφύλαττε διὰ τοιαύτας περιστάσεις. Ἐνῷ δὲ οὕτω παρεσκευάζετο, ἔλεγε καθ' ἑαυτόν:

— Ἐκείνη κινδυνεύει. . . Ἐμπρός! ἀταραξίαν καὶ θάρρος. Μὴ λησμονήσω τίποτε, καὶ νὰ τὰ χάσω. Ἡ ἐλαχίστη παραλείψις δύναται νὰ ἔχῃ ὀλεθρίας συνεπείας. . . Ἄ! Ἴσως εὖρα καλὴν εὐκαιρίαν ν' ἀποθάνω.

Μετὰ μίαν στιγμὴν ἐξήρχετο, φέρων τὰ ἐργαλεία του.

Ἦδη, ὡς εἶπομεν, ἡ πόλις ἠγείρετο, κ' αἱ ὀδοὶ ἐπληροῦντο ἀνθρώπων ἡμιγυμένων ἐρωτῶντων ἀλλήλους. Μακρὰν δὲ ἤκουετο τὸ τυμπανὸν σημαίνον τὴν πένθημον αὐτοῦ πρόσκλησιν, καὶ ὁ κώδων τῆς ἐκκλησίας διέδιδεν ἤχων τὸν τρόμον.

Ὁ Νοέλ διέσχισε τρέχων τοὺς ὁμίλους.

— Ἡ φωτιά εἶνε εἰς τῶν κυριῶν Δυχαμὲλ! ἐφώνει. Φέρετε ἀσκούς. . . ἄνδρες, γυναῖκες παιδιὰ ὅλοι ἐμπρός! κάμετε ἄλυσιν, . . ἄλυσιν!

Ἦθελον νὰ τὸν ἐρωτήσωσιν, ἀλλ' ἐκεῖνος ἔτρεχεν. Οὕτω δὲ μετ' ὀλίγας στιγμᾶς εὐρέθη ἐπὶ τῆς λωφόρου καὶ ἠδυνήθη νὰ ἀντιληφθῇ τῆς καταστροφῆς.

Ἐκτὸς τοῦ κυρίου οἰκήματος, ἡ Μεγάλη οἰκία ἀπετελεῖτο ἐκ πολλῶν καὶ μεγάλων οἰκοδομῶν, αἵτινες ἐχρησίμευον ὡς σιταποθήκαι. Ἐκεῖ ἐταμίευεν ὁ Κ. Δυχαμὲλ τὰς προσόδους τῶν κτημάτων του, περιεῖχον δὲ τὴν στιγμὴν ἐκείνην τὰ οἰκοδομήματα ταῦτα μεγάλην ποσότητα σίτου, χορτονομῆς καὶ καννάβεως. Αἱ προμήθειαι αὐταὶ ἦσαν μάλιστα τόσοσιν πολλάι, ὥστε ὁ ἀποθανὼν, μὴ γνωρίζων ποῦ νὰ τὰς ἀποθηκεύσῃ, εἶχε πληρώσει καὶ ὅλον τὸν ἰσόγειον ὄροφον τῆς οἰκίας του, ἧς ἡ εὐρυχωρία ἦτο πολὺ μείζων τῶν οἰκογενειακῶν του ἀναγκῶν. Ἐπειδὴ δὲ ἡ πυρκαϊὰ ἐφαίνετο ἀρχίσασα ἀπὸ τῶν σιτοβολώνων καὶ διαδοθεῖσα μετὰ ταχύτητος μεγάλης καὶ ὀρμῆς εἰς τὸν ἰσόγειον ὄροφον, αἱ φλόγες ἐξήρχοντο ἀπὸ τῶν κάτω παραθύρων καὶ μόνον οἱ ἀνώτεροι ὄροφοι παρίσταντο ἐπιἀβλαβεῖς.

Ὁ Νοέλ παρετήρησε δι' ἐνὸς βλέμματος πᾶσας αὐτάς τὰς λεπτομερείας. Πέριξ αὐτοῦ, ἐν-

τὸς τῆς αὐλῆς, ἔτρεχον ἐνθεν κάκειθεν περίτρομοί τινες ὑπηρέται, φωνάζοντες, ὀδυρόμενοι, καὶ μὴ γνωρίζοντες τί νὰ πράξωσι.

— Ποῦ εἶνε αἱ κυρίαὶ Δυχαμὲλ; ἠρώτησε ταχέως.

Ἄλλ' οἱ ἐρωτηθέντες ἐθεώρησαν ἀλλήλους κατάπληκτοι· οὐδεὶς εἶχεν ἰδεῖ τὰς οἰκοδεσποίνας.

— Θὰ εἶνε ἀκόμη εἰς τὰ δωμάτια των, εἰς τὸ πρῶτον πάτωμα! ἀνεκράξεν ὁ κηπουρός.

— Θεέ μου! καὶ ἡ κλίμαξ καίει. . . Κυττάξατε!

Ἀληθῶς δὲ ἅπαν τὸ ἰσόγειον ἐφαίνετο φλέγουσα κάμινος.

— Πρὸς τὸ μέρος τοῦ κήπου δὲν κατοικοῦν αἱ κυρίαὶ; ὑπέλαβεν ὁ Νοέλ.

— Μάλιστα, κύριε.

— Ἄς φροντίσωμεν λοιπὸν πρῶτον δι' αὐτάς.

Καὶ ὄρμησε, παρακολουθούμενος ὑπὸ τινῶν παρισταμένων, πρὸς θολωτὴν τινὰ πύργον ἄγουσαν διὰ τῆς οἰκίας πρὸς τὸν κήπον.

Τὸ μέρος αὐτὸ τοῦ πυρπολουμένου οἴκου εἶχεν ἐπιφοβερωτέρην τοῦ ἄλλου τὴν ὄψιν. Αἱ φλόγες ἔλειχον τοὺς τοίχους, ἀνέβαινον μέχρι τῶν παραθύρων τοῦ ἄνω πατώματος καίουσαι τὰ πρὸς τὸν τοῖχον δένδρα, καὶ προέχεον πορφύραν λάμψιν ἐπὶ τῆς δειροφυτείας. Ἄλλ' ὁ Νοέλ δὲν ἔλαβε καιρὸν νὰ προβῇ εἰς μακρὰς ἐξετάσεις. Ἐν μέσῳ τῶν τριγμῶν καὶ τῶν μυκηθμῶν τοῦ πυρός, φωναὶ ἤκούοντο ἄνωθεν σπαρακτικά, καὶ δύο γυναῖκες ἤρχοντο καὶ παρήρχοντο πρὸ ἐνὸς τῶν παραθύρων, οἰνοὶ ἐξαλλοὶ ἐκ τοῦ τρόμου.

— Ἐκεῖ εἶνε, ἐπιθύρισε.

Πάραυτα δὲ ἠτοίμασε τὰ σχοινία καὶ τ' ἄλλα σωστικὰ ὄργανα, ἅτινα εἶχε κομίσει μεθ' ἑαυτοῦ.

Κραυγὴ ἀπελλίσε ἤκούσθη τότε ἀπὸ τοῦ δωματίου καὶ ἐκέντρισε ἐπι μᾶλλον τὸν ζῆλόν του.

— Βοήθειαν! ἐκραζον, χανόμεθα!

Ὁ Νοέλ ἀνεγνώρισε τὴν φωνὴν τῆς δεσποίνης Δυχαμὲλ.

— Ἐσθασα! ἐφώνησε.

Μετὰ δεξιότητος δὲ ἀποκτηθείσης ἐκ μακρᾶς ἀσκήσεως ἐσφενδόνησε πρὸς τὸν ἐξώστην τοῦ παραθύρου μίαν σιδηρὰν ἀρπάγην, ἧτις προσεκολλήθη εἰς αὐτόν. Σχοινίην κλίμαξ ξυλίνας ἔχουσα τὰς βαθμίδας ἐκρέματο ἀπὸ τῆς ἀρπάγης, ὁ δὲ Νοέλ, χωρὶς καν νὰ βεβαιωθῇ περὶ τῆς στερεότητος τῆς συσκευῆς, ἀπεφάσισε ν' ἀναρριχηθῇ, ἀρκεσθεῖς μόνον νὰ εἴπῃ εἰς τοὺς περὶ αὐτόν:

— Προσέχετε νὰ ἦνε ἡ κλίμαξ καλὰ τενωμένη καὶ νὰ μὴ τὴν φθάσουν αἱ φλόγες.

— Ἐγὼ φροντίζω, κύριε Νοέλ, εἶπεν ὁ ἀσπαλακοθήρας.

— Κ' ἐγὼ! προσέθηκεν ὁ ὀδοστάτης.

Οἱ δύο φίλοι τοῦ Νοέλ ἐφάνοντο φυτρώσαντες αἴφνης ἀπὸ τῆς γῆς, ἵνα παραστῶσιν εἰς τὴν κρίσιμον ἐκείνην σκηνὴν. Οὐδὲν εἶπεν εἰς αὐτοὺς, ἀλλ' εὐγλωττον βλέμμα του τοὺς ἠυχρίστησε διὰ τὸν ζῆλόν των. Ἐνῷ δὲ οὕτοι, βοηθούμενοι παρ' ἄλλων θεατῶν, ἐκράτουν τὴν κλίμακα ὅσον τὸ δυνατὸν ἀπομεμακρυσμένην τοῦ τοίχου, ὁ Νοέλ, τῆ βοήθειᾳ τῶν χειρῶν του μόνων, ἀνεββήθη μετὰ καταπληκτικῆς εὐκολίας.

Φθὰς εἰς τὸν ἐξώστην, ἐπήδησεν ἐντὸς τοῦ δωματίου.

Βαθύτατον ἐπεκράτει σκότος, καὶ πνιγρὸς καπνὸς ἐπλήρου τὸ δωματίον. Τὸ πάτωμα, ὑπονομιούμενον κάτωθεν ὑπὸ τοῦ πυρός, ἦτο φλογερὸν, ὁ δὲ ἀήρ ὁμοιάζε πρὸς τὸν ἐξερχόμενον ἐκ τοῦ στομίου κλιβάνου.

Κατ' ἀρχὰς ὁ Νοέλ οὐδένα εἶδεν. Αἱ δύο ταλαίπωροι γυναῖκες ἐκείνο ἐκτάδην ἀκίνητοι ἐπὶ τοῦ τάπητος· ἀλλ' ἤκουσεν αὐτάς γογγυζούσας.

Ἐτράπη πρὸς αὐτάς, καὶ τὰς εἶδε τέλος πρὸ ποδῶν του. Ἐξαφνισθεῖσαι ἐν μέσῳ τοῦ ὕπνου των, ἐφόρουσαν τὰ νυκτικά των μόνων καὶ ὅ,τι ἄλλο εἶχον εὖρει πρόχειρον.

— Δεσποίνης Ἀδριανῆ, ποῦ εἶσθε; ἠρώτησεν ὁ Νοέλ.

Σῶμα τι ἀμορφον ἐκινήθη ἐν τῷ σκότει.

— Ὅχι ἐμέ, ὅχι ἐμέ πρώτην! ἠκούσθη ἐντονος ἀπάντησις. Τὴν μητέρα μου νὰ σώσετε. Εἶνε λιποθυμημένη. . . Γρήγορα, κάμετε γρήγορα!

— Ἀλλὰ φοβοῦμαι. . .

— Σώσατέ την, σὰς λέγω! σὰς παρακαλῶ, τὸ θέλω!

Ἡ νεῆνις ἀνήγειρε τὴν λιποθυμον Κυρίαν Δυχαμὲλ καὶ ἀπέθηκεν αὐτὴν εἰς τὰς ἀγκάλας τοῦ Νοέλ, ὅστις δὲν ἐδίστασε πλέον.

— Ἔστω, εἶπεν. Ἀλλὰ θὰ ἐπανεέλθω, καὶ ἂν σὰς εὖρα νεκράν, Ἀδριανῆ, θ' ἀποθάνω μαζί σας.

Ἡ Ἀδριανῆ δὲν ἐφάνη ἐννοήσασα τοὺς λόγους τούτους, δὲν ἤκουσε δὲ ἴσως καὶ τὴν παραγγελίαν τοῦ Νοέλ, νὰ μείνῃ πλησίον τοῦ παραθύρου, ὅθεν εἰσήρχετο ἐπι ὀλίγος ἀήρ ἐν ἠδύνατο ν' ἀναπνεύσῃ. Ἐκεῖνος, σπεύδων εἰς ἐκπλήρωσιν τοῦ ἔργου του, ἐφόρτωσεν ἐπὶ τῶν ὤμων του τὴν Κυρίαν Δυχαμὲλ καὶ προσέδεσεν αὐτὴν διὰ λωρίου, εἶτα δὲ κατηυθύνθη πρὸς τὸν ἐξώστην κ' ἐν μέσῳ στροβίλων καπνοῦ ἤρχισε τὴν κατάβασιν.

Ἡ ἀγαθὴ γυνὴ ἦτο βαρεῖα, καὶ φόβος ὑπῆρχε μὴ βραχὴ ἡ κλίμαξ ὑπὸ τὸ διπλοῦν ἐκεῖνο βάρος. Εὐτυχῶς ὁ Νοέλ ἐγνώριζε τὸν κίνδυνον κ' ἐλάμβανε πᾶν δυνατὸν μέτρον πρὸς ἀποφυγὴν δυστυχήματος. Χάρις δὲ εἰς τὴν δεξιότη-

τά του και εις τὴν ἑκτακτον αὐτοῦ βώμην, ἐφθασε μετὰ μικρὸν εἰς τὸ ἄκρον τῆς κλίμακος, καὶ κατέθηκε τὴν κυρίαν Δυχαμέλ ἐπὶ τῆς χλόης ἐν μέσῳ τῶν σπυσιάντων εἰς βοήθειαν αὐτῆς.

Ἡ ταλαίπωρος μήτηρ, ζωογονηθεῖσα ὑπὸ τοῦ καθαροῦ ἀέρος, ἐφώνησε:

— Πού εἶνε ἡ Ἀδριανή; Σώσατε τὴν κόρην μου!

— Ἐκεῖ πηγαίνω, κυρία! ἀπήντησεν ἀπλῶς ὁ Νοέλ.

Καὶ παρὰ πάσαν παρατήρησιν τῶν παρισταμένων ἐτρέπη πάλιν πρὸς τὴν ἀκροσφαλῆ κλίμακα. Ἐνῷ δ' ἐπάτει τὴν πρώτην αὐτῆς βαθμίδα, προσέδραμεν ὁ ἀσπαλακοθήρας καὶ τῷ ἐνεχείρισε σινδόνα διάβροχον.

— Ἐνα βρεγμένο σινδόνι, κύριε Νοέλ· τυλιχθῆτε μ' αὐτό,

— Ναί, φέρε το! ἢμπορεῖ νὰ τῆς χρησιμεύσῃ. εὐχαριστῶ, Γιάννη.

Καὶ ῥίψας τὴν σινδόναν ἐπὶ τοῦ βραχιονός του, ὥστε νὰ μὴ δυσχεραίνῃ τὰς κινήσεις του, ἀνέβη πάλιν τὴν κλίμακα, κ' ἐφθασε ταχέως εἰς τὸν ἐξώστην, ὃν διεσκέλισεν. Τὸ δωμάτιον ἦτο ἐπισκοτεινότερον, καὶ τοσαύτη ἐπλήρου αὐτὸ θερμότης, ὥστε οὐδὲν ἀνθρώπινον πλάσμα θὰ ἦτο δυνατὸν νὰ τὴν ὑποφέρῃ πλέον ὀλίγων μόνον στιγμῶν. Ὁ Νοέλ προύχωρησεν ἐν μέσῳ τοῦ καπινοῦ, φωνάζων: Ἀδριανή! Δεσποινίς Ἀδριανή! ἄλλ' οὐδεμίαν ἤκουσεν ἀπάντησιν. Προύχωρησε περαιτέρω ψηλαφῶν ἐν τῷ σκάτει κ' ἐπαναλαμβάνων μετ' αὐξοῦσης ἀγωνίας τὸ ὄνομα τῆς ἄλλ' οὐδὲν ἤκούετο. Ἡ νεάνις ἦτο προδήλως νεκρὰ ἢ λιπόθυμος.

Αἰφνης εἰς γωνίαν τινὰ τοῦ δωματίου ἀνέλαμψε φλόξ, ἡ πρώτη διατρυπήσασα τὸ ἔδαφος καὶ προαγγέλλουσα τὴν προσεχῆ του κατὰπτωσιν. Ἐκ τῆς λάμψεως ταύτης διέκρινε τέλος ὁ Νοέλ τὴν δεσποινίδα Δυχαμέλ, ἐξηπλωμένην ἀκίνητον χαμαί. Ἦτο ἡμίγυμνος καὶ ἡ μακρὰ τῆς κόμη ἐσκεπε τοὺς ὤμους τῆς. Οἱ ὀφθαλμοὶ τῆς ἦσαν κλειστοί, μικροὶ δὲ τινες σπασμοὶ ἐμαρτύρουν ὅτι ἀνέπνεεν ἔτι.

Τοσοῦτον ὠραία ἦτο οὕτω ὥστε παρὰ πάντα τὸν ἐπικείμενον κίνδυνον, ὁ Νοέλ ἔμεινε ἐπὶ τινὰς στιγμὰς ἐν ἐκστάσει, ἐνεός, κατὰπληκτος, γοητευμένος. Ἡ νεκρὰ ἐκείνη κόρη ἢ τοσοῦτον ὑπερήφανος, ἀφ' ἧς τοσαῦται τὸν ἐχώριζον προλήψεις, ἔκειτο νῦν ἐκεῖ, πρὸ ποδῶν του. Μικρὸν μόνον ἂν ἐδίσταζε νὰ τὴν βοηθήσῃ, ἢ χαρίεσσα κόρη μετεβάλλετο εἰς δράκκα σποδοῦ.

Ἡ σκέψις αὕτη τὸν ἐκέντρισε. Ὄρμησε πρὸς τὴν δεσποινίδα Δυχαμέλ, κ' ἐτύλιξεν αὐτὴν ταχέως διὰ τῆς διαβρόχου σινδόνας, ἧς ἡ δροσώδης ἐπαφή προῦξήνησεν εἰς αὐτὴν φρικίασιν εὐχαριστήσεως. Εἶτα δ' ἐλαβεν εἰς τὰς ἀγκά-

λας του τὸ ὠραῖον ἐκεῖνο καὶ ἀδρανὲς σῶμα, καὶ θλίβων αὐτὸ ἐπὶ τοῦ στήθους του ἐβάδισε πρὸς τὸν ἐξώστην, ὅπου ἐφθασε μετ' ὀλίγον.

Καιρὸς ἦτο. Μέρος τοῦ ἐδάφους κατεκρημνίζετο ὀπισθὲν του, καὶ αἱ στροβιλιζούσαι φλόγαι ἐξικινούνοτο ἤδη μέχρι τῆς ὀροφῆς.

Τὴν στιγμὴν ἐκείνην ὁ κῆπος ἐπλήθην ἀνθρώπων, μόλις δ' ἐφάνη ὁ Νοέλ κ' ἐξερράγησαν πανταχόθεν παταγῶδεις ἐπευφημῖαι. Ἄλλ' αὐτὸς οὐδ' ἐφάνη καν προσέχων, καὶ σπεύδων νὰ διαφύγῃ τὴν φλογώδη ἐκείνην ἀτμοσφαῖραν, ἠτοιμάζετο νὰ ἐπιβῇ τῆς σχοινίνης κλίμακος, ὅτε νέαι φωναί, κραυγαὶ ὀδύνης καὶ τρόμου συγχρόνως, ἀνέκοψαν τὸ βῆμά του, κ' ἔκυψε κάτω ἵνα ἴδῃ τί συνέβαινε. Μ' ὅλας τὰς προφυλάξεις, αἱ ἐκ τῶν κάτω παραθύρων ἐξερχόμεναι φλόγαι εἶχον μεταδοθῆ εἰς τὴν κλίμακα, ἧτις ἐκαίετο ὀλίγους πόδας κάτωθεν αὐτοῦ.

Τοῦτο βλέπων προσεκολλήθη εἰς τὸ σιδηροῦν δρύφακτον καὶ δὲν ἐκινήθη πλέον. Ἄλλ' ἐκτεθειμένος μετὰ τῆς συντροφου του εἰς τὰς ἀπὸ τοῦ δωματίου ἐξερχόμενας φλόγαι καὶ εἰς τὰς ἀναδιδόμενας ἀπὸ τῶν ἰσογειῶν, ὄρθιος ἐπὶ στενωτάτης κορωνίδος, πνιγόμενος ὑπὸ τοῦ καπνοῦ, δὲν ἠδύνατο νὰ ἀντιστῇ ἐπὶ μακρὸν, ὅσην ἂν εἶχε βώμην καὶ ἀδάμαστον θέλησιν, εἰς τοσαύτην ἀτυχίαν.

Τὸ πλῆθος κάτω ἦτο κατὰπληκτον. Οἱ μὲν προσεφώνουν εἰς τὸν Νοέλ ἐνθαῦρῶνσεις, οἱ δὲ ἐζήτουν στρώματα, ἵνα ἀμβλύνωσι τὴν ἐπικειμένην φοβερὰν κατὰπτωσιν. Αἱ δυνάμεις τοῦ νέου ἐξητλούοντο, καὶ ἰλιγγίαις ἤδη τὸν κατελαμβάναν, ὅτε τις ἐφώνησε:

— Θάρρος, κύριε Νοέλ, ἐφθασα!

Συγχρόνως δὲ ὁ ὁδοστάτης Γριβὲ διέσχισε τὰς τάξεις τῶν θεατῶν, κρατῶν ξυλίνην ἀναβάθραν, ἣν εἶχεν εὖρε ὑπὸ τὸ παράπηγμα τοῦ κηπουροῦ.

Εἴκοσι χεῖρας ἐσπευσαν νὰ στήσωσιν αὐτὴν πρὸς τὸν τοίχον, καὶ εὐτυχῶς εὐρέθη ἀρκετὰ ὑψηλή. Κατῶρθωσεν ἑπομένως ὁ Νοέλ νὰ πατήσῃ ἐπὶ στηρίγματος ἀνετωτέρου τῆς στενῆς κορωνίδος τοῦ ἐξώστου.

Ἐμμενε τόρα νὰ καταβῇ. Ἄλλ' ὁ ἀτρόμητος νέος, ἐξηντημένος ἀπὸ τοσοῦτων ἀγῶνων, δὲν εἶχε πλέον πεποίθησιν εἰς ἑαυτὸν καὶ ἐφοβῆτο μὴ διακινδυνεύσῃ τὴν πολυτίμον ὑπαρξιν, ἣν ἔφερεν. Ἐσφιγγεν ἐν τούτοις σπασμωδικῶς ἐπὶ τοῦ στήθους του τὴν δεσποινίδα Δυχαμέλ λιπόθυμον πάντοτε, καὶ ἡ μικρὰ δύναμις ἧτις τοῦ ἔμμενε συνεκεντροῦτο εἰς τοὺς βραχιόνας, οἵτινες ἐκράτουν τὸ ἀγαπητὸν ἐκεῖνο φορτίον.

Οἱ φόβοι του δὲν ἦσαν μάταιοι· μόλις εἶχε καταβῇ ὀλίγας βαθμίδας καὶ ἠσθάνθη ὅτι ἀμετακλήτως ἐγκατέλιπον αὐτὸν αἱ δυνάμεις του. Τότε ἐξ ἐμφύτου, οὕτως εἰπεῖν, μετεχειρίσθη τὸ

μόνον μέσον, ὅπερ παρεῖχε πιθανότητά τινα ἐπιτυχίας. Φέρων τὴν Ἀδριανὴν ἐπὶ τῶν τεταμένων αὐτοῦ βραχιόνων, περιέβαλε διὰ τῶν κνημῶν καὶ βραχιόνων του τὰς δοκοὺς τῆς κλίμακος καὶ ὠλίστησε κάτω.

Τὸ μέσον τοῦτο ἠδύνατο νὰ ἔχῃ τὰς φοβερωτάτας τῶν συνεπειῶν. Ὁ Νοέλ κατεφέρετο μετὰ καταπληκτικῆς ὁρμῆς καὶ ἠδύνατο φθάνων κάτω νὰ φρονεῖθῃ ἐκ τῆς βιαίας πτώσεως. Ἄλλ' ἐσκέφθη, ὅτι ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει τὸ συντριβόμενον σῶμά του ἤθελε προφυλάξῃ τὴν Ἀδριανὴν, καὶ τοῦτο ἤρκει εἰς αὐτόν.

Ἄλλὰ τὰ πράγματα ἐτρέπησαν κάλλιον ἢ ὅσον ἠδύνατό τις νὰ ἐλπίσῃ. Ὁ ὁδοστάτης καὶ ὁ ἀσπαλακοθήρας ἴσταντο κάτω ἀγρυπνοὶ, ὡς καὶ ἄλλοι πρόθυμοι καὶ γενναῖοι ἄνδρες. Ὅτε δὲ ὁ Νοέλ προσήγγισε βιαίως καταφερόμενος εἰς τὸ ἄκρον τῆς κλίμακος, πάντες ὤρμησαν ὅπως ἀπαμβλύνωσι τὴν πτώσιν του. Πολλοὶ καὶ ἰδίως ὁ Ἰωάννης ὁ Ρεβου ἀνετρέπησαν, ἀλλ' ὁ Νοέλ καὶ ἡ σύντροφός του ἔπεσαν εἰς τὰς ἀγκάλας τῶν ἄλλων παρισταμένων χωρὶς νὰ αἰσθανθῶσι τὸν ἐπιφθον βιαίον κλονισμόν.

Ἐπευφημῖαι παταγῶδεις ἐχαίρετισαν τὸ αἶσιον αὐτὸ ἀποτέλεσμα. Ἄλλὰ καὶ ἡ νεάνις καὶ ὁ σωτήρ αὐτῆς διετελοῦν εἰς κατὰστασιν πολλὰς ἐμπνέουσας ἀνησυχίας. Ἡ μὲν Ἀδριανὴ ἔμμενε πάντοτε λιπόθυμος, ὁ δὲ Νοέλ εἶχεν ἐπίσης κυλισθῆ χαμαὶ ἀναίσθητος. Ἐνῷ δ' οἱ παριστάμενοι ἐσπευδον νὰ τὸν περιποιηθῶσι, ἡ κυρία Δυχαμέλ, ἧτις εἶχε παρακολουθήσει μετ' εὐνοήτου ἀγωνίας πάσας τὰς φάσεις τῆς φοβερᾶς σκηνῆς, περιεπύσσετο καὶ κατεφίλει τὴν θυγατέρα τῆς.

— Ἀδριανή μου! ἀγαπητή μου κόρη! ἐφώνει. Σ' ἔχω πάλιν... Πῶς ἔτρεμα... Ἄλλὰ, θεέ μου, αὐτὴ δὲν βλέπει... δὲν ἀκούει!

— Μπα! δὲν εἶνε τίποτ' αὐτό, καλή μου κυρά, ἀπήντησεν ὑψηλὴ τις γυνή, ἀνδρόγυμνος μάλλον, ἀλλ' ἀνυπόκριτον ἔχουσα καὶ προσητὴ τὴν μορφήν, γονυπετῆς δὲ παρὰ τῇ νεανίδι καὶ ἠρέμα ψηλαφῶσα αὐτὴν. Λιγοθυμῖα εἶνε... Ἐνοια σας, καὶ τὸ κορίτσι εἶνε σέ καλὰ χέρια. Ὁ κύριος Νοέλ, ποῦ σας γλύτωσε καὶ ταῖς δύο, θὰ ψήνοταν καλλίτερα παρὰ ν' ἀφήσῃ νὰ κατῆ μιά τρίχα σας... Αὐτὸν δὲν τὸν μέλει διὰ τὸ περὶ σου, οὔτε κόπους λεγαριάζει...

Ἐνῷ ἡ κυρία Δυχαμέλ καὶ ἡ ὑψηλὴ γυνὴ παρεῖχον τὴν θεραπείαν αὐτῶν εἰς τὴν Ἀδριανὴν, ὁ Νοέλ ἀνελάμβανε τὰς αἰσθήσεις του. Ὀλίγαι σταγόνες κωνίακ, χυθεῖσαι εἰς τὰ χεῖλη του ἤρκεσαν νὰ τὸν ἀναζωογονήσωσι, καὶ ἀνηγέρθη προσπαθῶν νὰ συνάψῃ τὰς ιδέας του.

— Διάβολε! ἐψιθύρισε κατησχυμένος γυναικα ἔγεινα κ' ἐγώ;... Ἄλλ' ἐκείνη... ποῦ εἶνε; Ἐδειξαν εἰς αὐτόν, ὑπὸ τὸ φέγγος τῆς πυρκαϊᾶς

ποῦ ἦσαν αἱ γυναῖκες, καὶ προύχωρησε πρὸς αὐτὰς κλονιζόμενος. Ἀνεκφραστός χαρὰ ἐλαμπεν εἰς τὸ βλέμμα του.

— Καὶ αἱ δύο! καὶ αἱ δύο! ἐπανελάμβανεν ἐν ἐξάψει. Σ' εὐχαριστῶ, θεέ μου!... καὶ τὴν ζωὴν μου εὐχαρίστως θὰ ἐδίδα διὰ νὰ ἐξαγοράσω τοιαύτην εὐτυχίαν.

Ἡ κυρία Δυχαμέλ, ἡσυχος πλέον περὶ τῆς Ἀδριανῆς, ἔδραμε πρὸς αὐτὸν καὶ τὸν περιεπύχθη ἐν παραφορᾷ.

— ὦ, κύριε Νοέλ, ἐφώνησε, χωρὶς τὴν θαυμαστήν σας ἀφοσίωσιν, ἡ κόρη μου κ' ἐγώ θ' ἀπεθνήσκομεν τὸν φρικωδέστατον θάνατον. Ὁ σύζυγός μου εἶχε δίκαιον ὅταν ἔλεγε ὅτι εἴσθε καλὸς νέος.

Ὁ Νοέλ ἦτο τόσοσιν συγκεκινημένος ὥστε δὲν ἠδύνατο νὰ ἡμιλήσῃ.

— Καλὰ εἶν' ὅλα αὐτά, διέκοψεν ἡ ὑψηλὴ γυνή, ἧτις ἐκαλεῖτο Κυρὰ Βρανδὲν καὶ ἦτο ἡ οἰκονόμος τοῦ Νοέλ, ἀλλὰ δὲν ἠμποροῦν ἡ κυράδες μας νὰ μείνουν ἐδῶ, εἰς τὸ κρῦο, μισοντυμέναις, ἐμπρὸς εἰς ὅλον τὸν κόσμον... Πρέπει νὰ ταῖς πάγωμεν γρήγορα κάπου.

— Ἀλήθεια! ὑπέλαθεν ἡ κυρία Δυχαμέλ. Ἄλλὰ ποῦ νὰ πάγωμεν; τὸ σπίτι μας ὅλον καίεται.

— Εἰς τὴν οἰκίαν μου, κυρία, ἐφώνησεν ὁ Νοέλ. Σας ἐξορκίζω, μὴ μοῦ ἀρνηθῆτε αὐτὴν τὴν χάριν. Ἡ οἰκία μου εἶνε πλησίον. Ἡ οἰκονόμος μου θὰ σας ὀδηγήσῃ καὶ θὰ σας ὑπηρετήσῃ ὅσον ἠμπορεῖ καλλίτερα... Ἀκούεις, κυρά Βρανδὲν; προσέθηκε· θὰ βάλης τὰς κυρίας εἰς τὸ δωμάτιον τῆς μακαρίτιδος μητρὸς μου ὅπου δὲν ἐμβθαίνει ἄλλος ἀπ' ἐμέ.

Ἡ Βρανδὲν, ἧτις ἐγνώριζε τὸν βαθὺν σεβασμὸν τοῦ κυρίου τῆς πρὸς τὸ προνομιοῦχον ἐκεῖνο δωμάτιον, ἐδείξε διὰ χειρονομίας τὴν ἐμπλήξιν τῆς.

— Ἄν ἐζῆ ἀκόμη ἡ μήτηρ μου, ἐξηκολούθει λέγων ὁ νέος, θὰ ὑπεδέχετο μὲ χάραν καὶ ὑπερηφάνειαν τὰς κυρίας Δυχαμέλ... ἔπειτα εἶν' ἐντελῶς ἐλεύθεροι εἰς ὅλην μου τὴν οἰκίαν, διότι ἐγὼ δὲν θὰ ἐπιστρέψω πρὸ τῆς αὔριον. Ἐχω καθῆκον νὰ σῶσω τὴν φοβερὰν αὐτὴν πυρκαϊάν, ἡ ὅποια ἀπειλεῖ ὅλην τὴν πόλιν.

— Δέχομαι λοιπόν, ὑπέλαθεν ἡ κυρία Δυχαμέλ. Τὸ ὀφείλομεν αὐτὸ εἰς τὸν γενναῖόν μας σωτήρα. Ἄλλὰ πηγαίνομεν, διότι δὲν εἶνε πρέπον... Ἐπειτα, ἡ Ἀδριανὴ ἔχει ἀνάγκην περιποιήσεως.

Ὁ Νοέλ ἠεὐχαρίστησε θερμῶς κ' ἔδωκε τὰς παραγγελίας αὐτοῦ εἰς τὴν Βρανδὲν, ὡς καὶ εἰς τὸν ὁδοστάτην καὶ τὸν Ἰωάννην, οἵτινες ἐμελλον νὰ συνοδεύσωσι τὰς κυρίας εἰς τὸν οἶκόν του.

Τὰ γεγονότα ἄτινα διηγήθημεν εἶχον συμβῆ ἐντὸς χρόνου μικροτέρου τοῦ τετάρτου τῆς ὥρας,

κατά τὰς πρώτας δε στιγμὰς ἢ περὶ τὴν καιομένην οἰκίαν συρροὴ δὲν ὑπῆρξε μεγάλη. Ἄλλ' ἤδη προσέτρεχον πάντες οἱ κάτοικοι τῆς Βωβραϊ, πολλοὶ δὲ τῶν εὐπόρων ἀστῶν ἔδραμον νὰ προσφέρωσι τὰς ὑπηρεσίας αὐτῶν εἰς τὴν Κ. Δυχαμὲλ καὶ νὰ προτείνωσι φιλοξενίαν εἰς αὐτὴν καὶ τὴν θυγατέρα της.

— Εὐχαριστῶ, ἀπεκρίθη ὑπεσχέθη εἰς τὸν γενναῖον αὐτὸν νέον νὰ καταφύγῃ εἰς τὴν οἰκίαν του καὶ δὲν ἀναιρῶ τὸν λόγον μου.

Ἐφαίνετο δὲ ἰκανῶς συνελθοῦσα καὶ δυναμένη νὰ περιπατήσῃ, ἐνῶ ἡ Ἀδριανὴ τούνατιον, ἥτις μόλις ἤρχιζε ν' ἀναλαμβάνῃ τὰς αἰσθήσεις της, οὐ μόνον νὰ σταθῇ δὲν ἠδύνατο, ἀλλ' ἤτο καὶ γυμνόπους. Ὁ Γριβὲ καὶ ὁ Ἰωάννης ἐπρότειναν δειλῶς νὰ φέρωσιν αὐτὴν μέχρι τῆς οἰκίας τοῦ Νοέλ.

— Αὐτὸ μὰς εἰλείπειν! ἐφώνησεν ὀργίλως ἡ Βρανδὲν νὰ βάλωσι τὰ βρωμώμερά σας εἰς αὐτὸ τὸ πλάσμα! θὰ τὸ τσακίσετε χωρὶς ἄλλο. Δὲν σὰς χρειάζομαι! Φύγετ' ἀπ' ἐκεῖ.

Καὶ ἡ ἀνδρόγυνος ἤρπασε τὴν Ἀδριανὴν, τὴν ἐτύλιξεν ἐντὸς τῆς ποδιᾶς της, καὶ τὴν ἀπεκόμισεν ὡς θ' ἀπεικονίζε τροφὸς κοιμώμενον βρέφος.

Ἡ μήτηρ καὶ ἡ θυγάτηρ ἐκίνησαν, ὅπου διέβαινον, βαθυτάτην συμπάθειαν· ἀλλ' οἱ συνοδεύοντες αὐτὰς ἀπεμάκρυνον φρονίμως πάντας ὅσοι ἐζήτησαν νὰ τὰς σταματήσωσιν, ἵνα μάθωσι λεπτομερείας ἢ ἐπιδείξωσι τὸ ἐνδιαφέρον αὐτῶν. Οὕτω δὲ μετ' ὀλίγον ἐφθάσαν εἰς τὸν οἶκον, φωτισμένον ἔτι ὑπὸ μιᾶς λυχνίας καὶ ἀνοικτὴν ἔχοντα τὴν θύραν.

Ἐνῶ δὲ εἰσῆρχοντο, γέλωις αἰφνίδιος ἠκούσθη ἀπὸ τοῦ σκότους τῆς ὁδοῦ καὶ ἡ Φακινέτα προσήγγισε περιέρχως.

— Μπα! ἀνέκραξεν, αἱ κυρίαί τῆς Μεγάλῃς οἰκίας ἔρχονται εἰς τοῦ Νοέλ! Ἄλλο πάλιν τοῦτο! Δὲν ἀνέβηκαν λοιπὸν εἰς τὸν οὐρανόν;

— Τί θέλεις αὐτοῦ, καὶ τί σὲ μέλει ἴσένα, ἀνόνη; εἶπεν εἰς αὐτὴν τραχέως ἡ Βρανδὲν. Δὲν φταῖς ἐσὺ φταῖν' ἐκεῖνοι ποῦ σ' ἀφίνου νὰ γυρίζης καὶ νὰ περιπαίξης, ὅταν ὅλος ὁ κόσμος λυπάται... Ἐλα! δεῖξέ μας τὴν βράχιν σου.

Κ' ἐκινήθη ἀπειλητικῶς.

— Οὐ! τί κακὴ ποῦ εἶνε αὐτὴ ἡ Βρανδὲν! Ἐφώνησεν ἡ παράφρων ὑποχωροῦσα δι' ἐνὸς ἄλματος. Αἱ κυρίαί τῆς Μεγάλῃς οἰκίας εἶνε φιλενάδες μου, ἀγαπητὴ! Πάντοτε μοῦ λέγουν ἕνα καλὸν λόγον, ἡ μοῦ δίδουν κανένα γλυκίσμα... Καὶ κάμνετε τώρα τὸσον κακὸν δι' ἕνα σπῆτι ποῦ καίεται; Νὰ πῶ ἐγὼ ἕνα τραγουδάκι καὶ νὰ σβύσω τὴν φωτιὰν εἰς τὴν στιγμὴν· τώρα νὰ ἰδῆτε!

Καὶ ἀπεχώρησεν ἄδουσα μεγαλοφώνως, ἀλλὰ τὸ ἄσμά της οὐδεμίαν εἶχε μαγικὴν δύναμιν, διότι ἡ πυρκαϊὰ ἐπέτεινετο ἔτι βικαιότερον.

Ἐνῶ ἡ Βρανδὲν ἀνέβαινε ὅπως ἐγκαταστήσῃ τὰς κυρίας ἐν τῷ οἰκίματι τοῦ Νοέλ, ὁ ὁδοστάτης καὶ ὁ ἀσπαλακοθήρας ἐμειναν κάτω.

— Γριβὲ, ἠρώτησεν ὁ Ἰωάννης, ἀκουσες τί ἔλεγε τώρα ἡ κουτὴ;

— Τρελλόλογα! ποῖος τὰ προσέχει;

— Ἔτσι αἰ; Ἐσὺ, καυμένη Γριβὲ, τὴν δουλειὰ ποῦ κάνεις, δὲν ἔχεις ἀνάγκη νὰ ἴσ' ἐξυπνος. Κουβαλεῖς ἄμμο ὅλην τὴν ἡμέραν μὲ τὸ ἀμαξάκι σου, τσακίζεις λιθαράκια... σὲ φθάνει. Ἐγὼ ὅμως γυμνάζω ἀδιάκοπα τὸ μυαλό μου. Αὐτὰ τὰ ζωντόβολα, βλέπεις, εἶνε πονηρά, καὶ κἀνουν ὅτι μποροῦν νὰ γλυτώσουν τὸ κεφάλι τους. Ἀλλὰ κἀθε κεφάλι εἶνε γιὰ μὲνα εἰκοσιπέντε λεπτά, κ' ἔτσι, βλέπεις, μὲ κάνει νὰ γυμνάζω τὸ δικό μου κεφάλι.

— Καὶ τί θέλεις τώρα, Γιάννη, νὰ πῆς μ' αὐτὰ; ἠρώτησεν ἀνυπομονῶν ὁ ὁδοστάτης.

— Μὴ θυμῶνής! πῶς εἶσαι τάχα ὑπάλληλος τοῦ δημοσίου, μποροῦμε νὰ γελάσωμε καὶ μιὰ στιγμὴ. Σεθυμαίνουμε τὴ φτώχεια μας. Νὰ σοῦ πῶ, τὸ λοιπόν. Αὐτὴ ἡ Φακινέτα, ἡ τρελλή, ἀρχίζει νὰ μὴ μ' ἀρέσῃ. Τρέχει ἀπὸ δῶ καὶ ἀπὸ κεῖ νύχτα ἡμέρα, λέγει ὅτι τῆς καπνίση, γελάει καὶ τραγουδεῖ ἀδιάκοπα...

— Τί; μὴ σοῦ πέρασε, πῶς ἡ Φακινέτα ἠμπορεῖ;... Αὐτὴ δὲν κάμνει κακὸν κανένος.

— Μπορεῖ, Γριβὲ, μπορεῖ! Ἀλλὰ ποῖος ξέρει τί διαβολοῖδέαις μπορεῖ νὰ περάσουν ἀπὸ ἕνα μπουμπουνισμένο κεφάλι; ἐγὼ κἀτι μυρίζομαι.

— Καὶ σὺ, βλέπω, δὲν ἔχεις κεφάλι, καυμένη Γιάννη. Ἄς εἶνε πὲς ταῖς ὑποψίαις σου τοῦ Κ. Νοέλ. Αὐτὸς θὰ καταλάβῃ, γιατί καὶ ἐξυπνος εἶνε καὶ καλὸς· καὶ αὐτὸ δὲν εἶνε λίγο πρᾶγμα. Ἐρεῖς, Γιάννη, ὅτι εἰς αὐτὸν χρεωστῶ τὴν θέσιν μου; Πενῆντα πέντε φραγκάκια τὸ μῆνα, χάρι τὰ τυχερά.

— Κ' ἐγὼ, ἀν δὲν μοῦ βρισκότου αὐτὸς ἔς τὴν ἀφρώστια τῆς μάνας μου, τί θὰ γινόμενον; Τί λαμπρὸ παλληκάρι! Εἶδες ἀπόψε, Γριβὲ, πῶς ἔπεσε μέσα ἔς τὴ φωτιὰ; Ἄγιος ἄνθρωπος!

Ὅσακις οἱ δύο φίλοι ὠμίλου περὶ τοῦ Νοέλ Λετελιέ, ὠμίλου ἐπὶ πολὺ. Διεκόπησαν ὅμως ὑπὸ τῆς Βρανδὲν, ἥτις ἤλθε φέρουσα εἰς αὐτοὺς διαταγὰς πρὸς ἄμεσον ἐκτέλεσιν.

(Ἐπεται συνέχεια).

Ὁ ὕπνος εἶνε ἡ ἀνακωχὴ τῶν ὄπλων ἐν τῷ ἀγῶνι περὶ ὑπάρξεις.

Καὶ οἱ γλυκύτεροι τῶν ἀνθρώπων δύνανται νὰ πικράνωσι τὴν ὑπαρξίν ἄλλων.

Ἡ περίστασις δὲν κάμνει μόνον ληστὰς ἀλλὰ καὶ μεγάλους ἄνδρας.

ΓΚΑΙΤΕ, ΦΑΥΣΤΟΣ.

Μεταφρασθεῖς ἐκ τῆς Γερμανικῆς ὑπὸ
ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΣΤΡΑΤΗΓΗ

Ἐν Ἀθήναις, ἐκ τοῦ τυπογραφ. τῶν καταστημάτων
Ἀρτίστη Κωνσταντινίδου. 1887

Ἡ τῶν προϊόντων τῆς ἄλλοδαπῆς φιλολογίας εἰς τὴν καθ' ἡμᾶς μετάφρασιν ἀπὸ πολλοῦ ἤδη ἔπαυσε θεωρουμένη παρ' ἡμῖν ὡς σπουδαίων ἀνδρῶν ἄξιον ἀσχόλημα. Ἐπλεόνασεν ἄρα ἐν Ἑλλάδι τοσοῦτον ἡ πρωτοτυπία τῶν συγγραφομένων, ὥστε δὲν περισσεύουσι δόκιμοι μετάφρασταί, ἢ κρίνεται τὸ μεταφράζειν ἀσυμφυλον πρὸς τὴν περιωπὴν τῶν σοβαρῶν λογίων καὶ τὸ σέβας ὅπερ φρονοῦσιν οὗτοι ὅτι οφείλουσι πρὸς ἑαυτοὺς καὶ τοὺς καλλάμους των; Ἀγνοοῦμεν, καίτοι τείνομεν μάλλον νὰ παραδεχθῶμεν τὸ δεύτερον. Τὸ βέβαιον εἶνε, ὅτι ἐν παλαιότεροις χρόνοις, καὶ μέχρι πρό τριακόντα μόλις ἔτων, οἱ ἀριστεῖς αὐτοὶ τῶν ἐλληνικῶν γραμμάτων οὐ μόνον δὲν ἄκνου οὐδ' ἀπηξίουσαν νὰ καταγίνωνται εἰς μετάφρασιν ξένων ἀριστουργημάτων, ἀλλὰ καὶ μετ' εὐλαβοῦς περισκεψέως ἐπελαμβάνοντο ἔργου, ὅπερ ὑπὸ τὰς περιστάσεις τῆς σημερινῆς ἡμῶν γλώσσης ἔκρινον δυσχερὲς καὶ δυσέκδοτον, καὶ ἐν δικαίᾳ πολλὰκις ὑπερηφανείᾳ παρέδιδον εἰς χεῖρας τοῦ ἑλληνος ἀναγνώστου τὰ προϊόντα τῶν μεταφραστικῶν αὐτῶν μόχθων, σεμνυνόμενοι μὲν αὐτοὶ ὅτι κατώρθουν νὰ περιβάλλωσιν ἐλληνικὴν ἐσθῆτα εἰς ξένης φιλολογίας γεννήματα, εὐλογον δ' ἔχοντες τὴν πεποιθήσιν, ὅτι αἱ μετάφρασεις αὐτῶν πολὺ πλείονα εἰς τοὺς ἀναγνώστας των ἔφερον πραγματικὴν ὠφέλειαν καὶ τέρψιν ἢ ὁ ἄφρονος φορυτός, ὅστις ὑπὸ τῆς πρωτοτυπίας τὴν νόθον πολλὰκις σφραγίδα ἐπιπράσκετο καὶ τότε καὶ βραδύτερον ἐπὶ τῆς νεοελληνικῆς ἀγορᾶς. Κατεδέχοντο τότε νὰ μεταφράζωσι καὶ μετέφραζον ὁ Κοραῆς καὶ ὁ Κούμας, ὁ Ρενιέρης καὶ ὁ Βερναρδάκης, ὁ Καρασούτσας καὶ ὁ Ζαλοκώστας, πρόκεινται δὲ μέχρις σήμερον ἔτι αἱ μετάφρασεις αὐτῶν ἄσφαγα σχεδὸν πρότυπα γλωσσικὰ κομψότητος καὶ γλαφυρότητος.

Περιττὸν βεβαίως νὰ μνημονευθῇ ἐνταῦθα, διότι εὐκόλως ἐννοεῖται, πόσον ἐκ τοιούτων μεταφράσεων ἐκέρδαινε ἢ τε νεαρὰ ἡμῶν φιλολογία καὶ ἡ ἀκατάσκευος ἐπὶ γλώσσα τῆς νέας Ἑλλάδος. Ἀρκεῖ τις μόνον ν' ἀναπολήσῃ ἐν συντόμῳ τὰ ἀριστουργήματα τῆς ξένης φιλολογίας ἄτινα ἐπρόικισαν τὴν ἡμετέραν οἱ μεταφρασταὶ ἐκεῖνοι, ὅπως πεισθῇ ἐκ τοῦ προχείρου, πόσον αὐτοὶ βαθέως συνηθάνοντο καὶ πόσον εὐσυνειδήτως ἐξεπλήρωσαν τὸ διττὸν καὶ διττῶς βαρὺ καθήκον, ὅπερ ἐπιβάλλεται εἰς πάντα μεταφραστὴν, σεβόμενον ἑαυτὸν καὶ τοὺς ἀναγνώ-

στας του: νὰ ἐκλέξῃ μὲν πρῶτον εἰς μετάφρασιν τὸ προσῆκον εἰς θεραπείαν τῶν κοινωνικῶν ἢ καλλισηθητικῶν ἢ οἰωνόηποτε ἄλλων ἀναγκῶν τοῦ ἔθνους αὐτοῦ, ν' ἀποδώσῃ δὲ δεύτερον διὰ τῆς πατρίου γλώσσης ἀκέραιον καὶ ἀλώβητον τὸ ξένον ἔργον, συμβιβάζων μὲν κατὰ τὸ δυνατόν τοῦ ἄλλοδαποῦ ἰδιώματος τὰς ἀπαιτήσεις πρὸς τὰς ἀναγκὰς καὶ τὴν ἰδιοφυίαν τῆς γλώσσης εἰς τὴν μετάφραξιν, μὴ λησμονῶν δὲ ὅτι μικρὸν διαφέρει τοῦ ἐγκλήματος τῆς νοθείας—ὅπως ἀποφύγωμεν ἄλλην δυσωνυμοτέραν λέξιν—ἢ ἐξ ἀγνοίας ἢ προθέσεως στρέβλωσις καὶ παραμόρφωσις τῶν ξένων νοημάτων.

Διὰ τοῦτο δὲ καὶ ἡ μεταφραστικὴ ἐργασία τῶν διακεκριμένων ἐκείνων ἀνδρῶν εἰς μὲν τὴν πτωχὴν ἡμῶν φιλολογίαν ἐδωροφόρησε θέρος πολυτίμητον ἀπὸ τῶν ξένων ἀγγρῶν καὶ πλείστως ἐθεράπευσεν ἀληθεῖς καὶ αἰσθητὰς ἀνάγκας τῆς ἐλληνικῆς κοινωνίας, τὴν δὲ γλώσσαν ἡμῶν ἐμόρφωσεν ἀναντιρρήτως καὶ προήγαγε, διὰ τῆς ὑπὸ τῶν σιδηρῶν ἀναγκῶν τῆς εὐσυνειδήτου μεταφράσεως ἐπιβαλλομένης πολλὰκις δημιουργίας καὶ λέξεων καὶ φράσεων καὶ ὄρων οἰωνόηποτε γλωσσικῶν, ὧν οἱ πλείστοι ἐρρίζωσαν, καὶ ἐφύθησαν καὶ ζῶσι σήμερον ἐν τῇ γλώσσῃ. Οὐδ' ἦτο δυνατόν νὰ γείνη ἄλλως· διότι οἱ μετάφραζόντες τότε οὐδ' ἐπὶ στιγμὴν ἐφανταζόντο, ὅτι εἶνε δυνατόν νὰ ἐκπληρώσῃ τις τοιοῦτο ἔργον, ἀτελὲς μὲν ἔχων τὸ ἐφόδιον τῆς τε πατρίου γλώσσης καὶ τῆς τοῦ πρωτοτύπου, ξένος δὲ μάλλον ἢ οἰκεῖος διατελῶν, ὡς ἐκ τοῦ ἔργου καὶ τῶν ἀσχολιῶν αὐτοῦ, πρὸς τε τὴν οὐσίαν καὶ τὴν μορφήν τοῦ εἰς μετάφρασιν προκειμένου ἔργου.

Ἄλλ' ὡς ἐν ἄλλοις ἔκτοτε πολλοῖς, μεγάλως καὶ ἐν τούτῳ τὰ πράγματα μετεβλήθησαν. Ἡ γνώσις βαθμηδὸν ἐπληθύνθη ἐν τῷ ἐλληνικῷ καὶ ἀνεπτύχθη εἰς πλάτος μάλλον ἢ βάθος. Τὰ ξένα γράμματα, καὶ ἰδίως τὰ γαλλικά, κατέστησαν προσιτότερα εἰς τοὺς πολλοὺς, καὶ ἡ πρωτότυπος σοφία ηὐξήθη ἀναλόγως εἰς αὐθύπαρκτον περιωπὴν. Τάφρος δὲ βαθμηδὸν ὠρύχθη βαθεῖα μεταξὺ μεταφραστῶν καὶ πρωτοτύπων συγγραφέων, ἧς ἐνθεν μὲν ἀπεσῶθησαν ὑπὸ τὰς σοβαρὰς αὐτῶν σηκῶν οἷτε ἀληθεῖς καὶ οἱ ἐθελόσοφοι ἱεροφάνται τῶν ἐλληνικῶν γραμμάτων, ἔμεινε δ' ἐκεῖθεν βρῦον καὶ συνωστίζομενον τὸ πλῆθος τῶν μεταφραστῶν, αὐξάνομενον ἡσμημέραι ὑπὸ παντός σχεδὸν νεαροῦ ἀποσχόλου τῶν ἐλληνικῶν παιδευτηρίων, ὀρεγομένου δ' ἀφρησ φιλολογικῆς. Οἱ ἀληθεῖς καὶ δόκιμοι τοῦ ἔθνους λόγιοι, οἱ ἐκ μακρᾶς πείρας καὶ ἐπιπόνου φιλολογικοῦ σταδίου τεταμειυμένα ἔχοντες τὰ ἀπαραιτήτητα καὶ δυσεύρετα τοῦ μεταφραστοῦ προσόντα, σπανιώτατα πλέον μόλις καὶ κατ' ἐξαιρέσιν ἀσχολοῦνται σήμερον εἰς μετάφρασιν ξένων ἔργων, ἔμεινε δὲ ἡ ἄλλοδαπὴ φιλολογία, ἢ τε

σπουδαία και ἡ ἐλαφρά, ἔρμαιον σχεδὸν ἀποκλειστικὸν τῆς ἡμιμαθείας καὶ ἀπειρίας, σπουδαίως προθύμως καὶ ἀδιστακτικῶς εἰς θεραπείαν τῆς ὑσμῆρας ἀπληστοτέρας περιεργείας τοῦ κοινοῦ.

Τὶ ἐκ τούτου ἐπῆλθε, δὲν εἶνε ἀνάγκη νὰ φαντασθῆ τις οὐδὲ νὰ μαντεύσῃ. Τὸ θέαμα ἐξακολουθεῖ, προσπίπτον καθ' ἑκάστην λυπηρότερον εἰς τὰ ὄμματα τῶν δυναμένων νὰ βλέπωσιν. Οἷος δὴ ποτε νεανίσκος, ἔχων λόγους νὰ ὑποθέτῃ ὅτι γνωρίζει πέντε ξένα γράμματα καὶ δυνάμενος νὰ προμηθευθῇ ἐν λεξικόν, ἐπιβάλλει χεῖρα εἰς τὸ πρῶτον τυχόν ἀλλόγλωσσον βιβλίον καὶ μετακινῶν αὐτὸ εἰς πανδαισίαν τοῦ ἑλληνικοῦ, διὰ γλώσσης μεγαλοφώνως διαψευδούσης τὸ γυμνασιακὸν αὐτοῦ ἀπολυτήριον, — ἀν ἔχη. — Οὐδεμία ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ κρίσις ἢ καλλιαισθησία, οὐδεμία ἐκτίμησις τῶν ἀναγκῶν τοῦ κοινοῦ πρὸς οὐ χάριν γίνεται ἢ μεταφράσις, οὐδὲ συναίσθησις ἀπλῆ τῶν δυσχερειῶν τοῦ πρωτοτύπου καὶ τῶν δυνάμεων τοῦ μεταφραστοῦ, ἠδηγούσιν εἰς ἐκλογὴν τοῦ μεταφραστοῦ ἔργου. Χρήσιμα καὶ ἀχρηστά, βλαβερὰ ἢ ὠφέλιμα, ἐταιρικά ῥυπαρογραφήματα τῆς γαλλικῆς φιλολογίας τοῦ τελευταίου συρμού ἢ διαπρεπῆ ἀριστουργήματα τῆς ἀλλοδαπῆς ποιήσεως, μυθιστορίαι καὶ συγγράμματα σοβαρά, πάντα οἰαδὴ ποτε ἀναμιξῆ καὶ ἀδιακρίτως, εἰκῆ καὶ ὡς ἔτυχε, μεταφράζονται, ἐκδίδονται, ἀναγινώσκονται πολὺ, ἐνοοῦνται ὀλίγον, ἐπευφημοῦνται δὲ σχεδὸν πάντοτε ὑπὸ τῆς φίλης δημοσιογραφίας, καθῆκον αὐτῆς ὑπολαμβανούσης τὴν ἐνθάρῳσιν τῶν νεαρῶν μεταφραστῶν.

Τί δὲ ὑπὸ τοιοῦτους μεταφραστὰς ἀπέγιναν καὶ ἀπογίνονται καθ' ἡμέραν τὰ νοήματα τῶν ταλαιπώρων συγγραφέων, ὅσοι εἶχον τὸ ἀτύχημα νὰ ἀπλωθῶσιν ἐπὶ τῆς προκρουστικῆς ἐκείνων κλίνης, ἀδύνατον εἶνε νὰ φαντασθῆ ὅστις δὲν παρηκολούθησε μεθ' ὑπομονῆς, ἀξίας κρείττονος τύχης, τὴν φοβερὰν αὐτῆν ζύμωσιν, ἥτις ἀπὸ τριάκοντα ἢ δὴ ἐτῶν ἐπλήρωσε μικροβίων παντοειδῶν τὴν φιλογικὴν ἀτμοσφαιραν τῆς νέας Ἑλλάδος. Οὔτε λέγονται οὔτε περιγράφονται αἱ στρεβλώσεις καὶ αἱ νοθείαι, αἱ πηρώσεις καὶ παραμορφώσεις, αἳ ὑπέστησαν τὰ ξένα κείμενα ὑπὸ τὰς ἀγροίκους χεῖρας καὶ τὴν φρικώδη ἀμαθίαν καὶ ἀσυνειδησίαν τῶν πλείστων ἐκ τῶν μεταφραστῶν ἐκείνων. Ἐλώρα κύνεσσιν οἰαροῖσί τε πᾶσι, ἀδιάνγνωστα σπαράγματα, φορητὸς ἀυτόχημα ἀκατανόητος καὶ κομικὸς, χλευῆ καὶ γέλωσ καὶ ὄνειδος κατέστησαν πολλὰς αἱ ἐννοιαὶ τῶν ξένων ποιητῶν καὶ λογογράφων, ὅσοι εἶχον τὸ ἀτύχημα νὰ τύχωσι τοιοῦτων ἑλλήνων ἐρμηνέων, ἀπορεῖ δὲ τις ἀληθῶς καὶ ἐνεὸς ἀπομένει ἀναζητῶν τὸ αἷτιον τοῦ θράσους αὐτῶν καὶ τῆς ἀπανθρωπίας. Ἐἶνε τόσῳ εὐκόλῳ τὸ μὴ γράφειν, λέγει που ὁ Γω-

τιέ, θὰ ἔλεγε δὲ βεβαίως ὅτι εἶνε εὐκολώτερον τὸ μὴ μεταφράζειν, ἀν ἔζη σήμερον παρ' ἡμῖν. Εἶνε ἄραγε ἀνάγκη νὰ μνημονεύσω, ποσάκις ὑπὸ τὸν κάλαμον τῶν νεαρῶν ἡμῶν γλωσσομαθῶν ὑπελήφθησαν ὡς ἀφριζοῦντες τὴν θάλασσαν οἱ πειραταὶ (écumeurs de la mer), καὶ ὡς πυργοποιοὶ οἱ ταχυδακτυλοῦργοι (fiseurs de tours); πρέπει νὰ ἐνθυμίσω εἰς τὸν ἀναγνώστην, ὅτι ὁ οὐρανὸς ὑπελήφθη ὅτι ἐκτερίζετο ἐπὶ τῆς λίμνης (se peignait sur le lac), ὅτι οἱ ἐρωτολογοῦντες ἐκαμνον τὴν αὐλήν (faisaient la cour), ὅτι αἱ παρῶρειαι (contre-forts des montagnes) ἔγειναν ἀρτιφροῦρια τῶν ὀρέων, ὅτι ὁ μακαρίτης βασιλεὺς (feu le roi) ἐτέθη ἐν πυρὶ, καὶ ὅτι ὁ δυστυχὴς Γαμβίτας μετεμορφώθη ἀπὸ δημαγωγῆς (tribune) εἰς ἄψυχον βῆμα (tribune); Ἡ μὴ ἐλησμονήθησαν αἱ κερδοσκοπία τοῦ Πλάτωνος (speculation de Platon) καὶ ὁ εἰς πᾶρθρα ἐμψυχωθεὶς θώραξ (Panzer), καὶ οἱ μαραινόμενοι κακοῦργοι (criminels flétris), καὶ ἡ ἰσχυρὴ τῆς βασάνου (la force de la tourmente);

Ἄχαρι πάντως ἔργον καὶ ἥμισυ ἐπὶ τέλους εὐάρεστον εἰς τὸν ἀναγνώστην ἤθελεν ἀποθῆ μακροτέρα καὶ πληρετέρα ἀπαριθμησις τῶν πολλῶν καὶ ποικίλων θυμαίων τῆς μεταφραστικῆς αὐτῆς κακουργίας, μικρὸν δὲ βεβαίως καὶ ἀμφίβολον θὰ προέκυπτε τὸ ἐξ αὐτῆς ὄφελος. Τὸ τάγμα τῶν νοθευτῶν καθ' ἡμέραν αὐξάνει, ἀναλόγως τοῦ πλήθους τῶν ἡμιμαθῶν οὓς ἀπολύουσι κατ' ἔτος εἰς τοὺς κόλπους τῆς ἑλληνικῆς κοινωνίας τὰ ἀνώτερα ἡμῶν ἐκπαιδευτήρια, τῆς πρὸς τὰ προιόντα τῆς ἀλλοδαπῆς φιλολογίας ἀναγνωστικῆς ἀπληστίας τοῦ ἑλληνικοῦ κοινοῦ, καὶ τῆς παντελοῦς ἀπαιθείας, ἣν ἐπιτηδεύει πρὸς τὴν αὐτόχημα βδελυρὰν αὐτῆν βιομηχανίαν ἢ ἑλληνικὴν δημοσιογραφία. Μὴ δὲν ἀναγινώσκωμεν καθ' ἑκάστην πανηγυριζόμενα τὰ μεταφράσματα ταῦτα ὡς κάλλιστα καὶ γλαυρότατα παρὰ τῶν ἑλλήνων ἐφημερίδων, ὧν οἱ συντάκται οὐδὲ λαμβάνουσι κἂν, εἰμὶ βέβαιος, τὸν κόπον νὰ κόψωσι τὰ φύλλα τῶν ἐπὶ τοῦ γραφείου των σωρευμένων τοιοῦτων βιβλίων, ἀρκούντι δὲ ἴσως πολλάκις, πρὸς ἀποφυγὴν πάσης ἄλλης περαιτέρω μερίμνης, εἰς ἀπλὴν καταχώρισιν ἐπαινετικοῦ τινος διαφύρου, παρ' αὐτοῦ πιθανῶς τοῦ μεταφραστοῦ συντεταγμένον;

Ἄλλ' εἶνε ἄρα τοῦ κόπου ἄξιον νὰ γίνεται σπουδαῖος λόγος καὶ κρίσις ἀκριβῆς περὶ τοιούτων θνησιγενῶν τεράτων; ἤκουσα πολλάκις ἐνισταμένους ἀνδρας σπουδαίους, ἀγανακτοῦντας μὲν ἴσως ἐνδομύχως ἐπὶ τῇ ἐν μέσῃ ἀγορᾷ τελομένη γραμματοκαπηλείᾳ ταύτῃ, χρόνιον ὁμῶς πάσχοντας τὸ νόσημα τῆς νεοελληνικῆς ἀνοχῆς, καὶ οὐδεμίαν ἔχοντας διαθέσιν νὰ ταραξῶσι

τὴν μακαριότητα τῆς χωνεύσεως αὐτῶν διὰ τῆς περὶ τοιοῦτων μικρῶν πραγμάτων συζητήσεως. Εἶνε δὲ καὶ τοῦτο ἐν τῶν νοσηροτάτων φαινομένων τῆς καθ' ἡμᾶς κοινωνίας, ὡς ἔλαβον πρῶτος ἀφορμὴν νὰ διεξέλθω μακρότερον ἀλλαγῶν. De minimis non curat συνήθως ὁ Ἕλληνας, οὐδὲ φροντίζει οὐδὲ φρονεῖ ὅτι πρέπει νὰ φροντίξῃ τις ἢ νὰ λαλῇ περὶ τῆς φθοροποιῆς ἐπηρείας ἣν ἠσκησαν καὶ ἀσκούσιν ἐπὶ τε τὴν γλώσσαν τὴν ἑλληνικὴν καὶ τὴν καλλιαισθησίαν τοῦ ἐθνους τὰ ἀπόβλητα θεματογραφήματα, ἅτινα διὰ πολλοῦ μὲν λεξικοῦ ὀλίγης δὲ γραμματικῆς καὶ ὀλιγωτέρας λογικῆς σφυρηλατοῦσιν ἀνευδῶτες οἱ νεαροὶ μεταφρασταὶ τῆς νεοελληνικῆς τῶν γραμμάτων ὀχλοκρατίας. Ἀδιαφοροῦσιν οἱ πλείστοι τῶν ἡμετέρων λογίων, ὧν ἢ εὐκαιρὸς ἐν τούτοις παρέμβασις καὶ διαμαρτύρησις ἠδύνατο νὰ ἀνακόψῃ πως τὸν βορβορώδη χεῖμαρρον, ἀν ὑπὸ ἀμαθεῖς γραφίδας κατήντησαν ἐξαρχόπουλοι μεγάλοι τῆς ἐσπερίας ποιηταὶ ἢ μεταβάλλεται καθ' ἡμέραν εἰς σύρραμα λογικῶν καὶ γλωσσικῶν σολοικισμῶν ὁ ἀνθηρὸς λόγος ἀλλοδαπῶν πεζογράφων. Καὶ ὅμως ἡ ἀπαθὴς αὐτῆ ἀδιαφορία ἐδείνωσε τὸ κακόν, ἡ σιωπῆρὰ δὲ περιφρόνησις πραγμάτων περιφρονητῶν μὲν βεβαίως ἀλλ' ὀλεθρίων πάντως καὶ βλαβερῶν ἐκορύφωσε τὸ θράσος καὶ τὴν ἀτασθαλίαν τῆς ἐν πλήρει περὶ ἀτιμωρησίας πεποιθήσει λυμαιομένης τὰ τε ἑλληνικὰ καὶ τὰ ξένα γράμματα ἀμαθίας.

Καὶ καθ' ὅσον μὲν τὸ ἐγκλημα τοῦτο — διότι ἐγκλημα πρέπει νὰ ὀνομασθῆ — διαπράττεται ἐπὶ τῶν μυθιστορημάτων τοῦ Γαβριῶ ἢ τοῦ Μοντεπέν, meno male, ὡς λέγουσιν οἱ Ἴταλοι. Τοιοῦτοι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον εἶνε οἱ ἀναγνώσται τῶν νεοελληνικῶν αὐτῶν μεταφράσεων, καὶ τοιαύτη τῶν πρωτοτύπων ἢ φιλογικῆ ἀξία, ὥστε δύναται τις ἴσως, χωρὶς ὑπερβαλλούσης τύψεως τοῦ συνειδότος, νὰ καταλείψῃ τὴν ἀγανάκτησίν του, βέβαιος ὢν, ὅτι ὅσα δὴ ποτε καὶ ἀν πάθωσιν ὑπὸ τῶν μεταφραστῶν, δύσκολον εἶνε νὰ χειροτερεύσωσι τὰ ὑπὸ πᾶσαν ἐποψίν μετριώτατα ἐκεῖνα ἔργα, καὶ ἐτι δυσκολώτερον νὰ βλάψωσι τοὺς ἀναγινώσκοντας. Ὅταν ὅμως καὶ αὐτὰ τὰ περιφανέστατα ποιητικὰ μνημεῖα τῆς ξένης φιλολογίας κατακλύξῃ καὶ παρασύρῃ τὸ βεῦμα, ὅταν καὶ αὐτῶν τῶν μοναδικῶν ἀριστουργημάτων, ὧν εὐλαβῶς καταπιστεύεται ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεάν ὁ θαυμασμός, δὲν φεῖδωνται βέβηλοι χεῖρες, μεταποιοῦσαι μὲν εἰς ῥάχη καὶ σὺβάλα, διασύρουσαι δὲ δημοσίᾳ τὰς ὑψηλὰς αὐτῶν ἐννοίας καὶ τὴν περικαλλῆ αὐτῶν μορφῆν, πνίγεται τις ἀληθῶς ὑπὸ τῆς ἀγανακτικῆς, ὅσον καὶ ἀν ἡ καρτερόθυμος, καὶ ἄκων ἐκὼν βήγνυει κραυγὴν πρὸς τὸ ἀνοσιούργημα.

Τοῦτο ἀκριβῶς ἐπαθον — καὶ τὸ ὁμολογῶ εὐθύς ἐξ ἀρχῆς ἀνυποστόλως καὶ ἀπεριστρόφως — ἐκ τῆς ἀναγνώσεως τοῦ «Φαῦστου» τοῦ Γκαίτε, ἣν ἐφιλοπόνησε κ' ἐξέδωκεν ἐσχάτως ὁ Κύριος Στρατήγης. Τί εἶνε Γκαίτε καὶ τί εἶνε Φαῦστος, οὐδεὶς βεβαίως τῶν ἀναγνωστῶν μου ἔχει ἀνάγκη νὰ μάθῃ παρ' ἐμοῦ, οὐδ' αὐτὸς ὁ ἀλλοτριώτατος πρὸς τὰ τῆς ξένης φιλολογίας διακείμενος. Ἄλλως, οὔτε τοῦ παρόντος εἶνε οὔτε δι' ὀλίγων δύναται νὰ παρασταθῆ καὶ ἀναλυθῆ ἐνταῦθα ἡ ὑπέροχος ποιητικὴ ἀξία καὶ τὸ ὑψηλὸν κάλλος τοῦ μεγίστου τῶν ποιητικῶν ἀριστουργημάτων τοῦ αἰῶνος. Ὅ, τι ὅμως πρέπει ἐνταῦθα εὐθύς ἀμέσως νὰ βῆθῃ, ὅ, τι πολὺ φοβούμαι ὅτι ἠγνῶει ὁ Κ. Στρατήγης, πρὶν ἢ ἐπιχειρήσῃ τὴν μετάφρασιν αὐτοῦ, εἶνε τὸ πλῆθος δυσθεώρητον βῆθος τῶν νοημάτων τῆς παγκοσμίου αὐτῆς Βίβλου τῆς ἀνθρωπότητος, ὡς προσφυῶς ἀποκαλεῖ τὸν Φαῦστον ὁ φιλόσοφος Moriz Carrière, καὶ τὸ δυσανάβατον πάντοτε ὕψος τῆς πτήσεως τοῦ γερμανοῦ ἀετοῦ, ὅπερ ἔταξεν αὐτόν, αὐτόν μόνον ἐκ τῶν νεωτέρων, πᾶρσον τοῦ ὑψηλοτάτου τῶν ἀρχαίων ποιητῶν, τοῦ Αἰσχύλου. Ἄν δὲ ὁ Ἕλληνας μεταφραστὴς ἐγνωρίζεν, ὅτι μακρὸν κατάλογον ἀποτελοῦσι μόνον τὰ ὑπὸ γερμανῶν σοφῶν γραφέντα σχόλια εἰς τὸν Φαῦστον, ὅτι εἰς πλείστα γερμανικὰ πανεπιστήμια παραδίδεται ἀπὸ ἰδίας ἐδρας ἢ ἐρμηνεῖα αὐτοῦ, ὅτι οὐδεμία καταρθώθη μέχρι τοῦδε εἰς εὐρωπαϊκὴν τινα γλώσσαν ἐπαρκῆς τοῦ ποιήματος μετάφρασις, καὶ ὅτι τέλος μεταξύ ἑκατὸν γερμανῶν πεπαιδευμένων τόσοι μόνον ὑπάρχουσιν οἱ ἐννοοῦντες αὐτὸ ἐντελῶς, ὅσοι μεταξύ ἰσαριθμῶν ἑλλήνων οἱ ἐννοοῦντες τὸν Προμηθεῖα Δεσμώτην, πεποιθῆσιν ἔχω, ὅτι καὶ αὐτὸς ἤθελεν ἀπαλλαγῆ τοῦ κόπου τῆς μεταφράσεως καὶ ἐμὲ ἤθελεν ἀπαλλάξει τῆς οὐχὶ βεβαίως εὐάρεστον κρίσεως τῆς μεταφράσεως αὐτοῦ. Ἄλλὰ καὶ ταῦτα πάντα ἀν ἠγνῶει ὁ Κ. Στρατήγης, πάλιν ἤθελεν ἀποστῆ τοῦ παρατόλμου ἐγχειρήματος, ἀν ἀνεγίνωσκεν ἀπλῶς τὸν Φαῦστον, πρὶν ἢ ἀρχίσῃ τὴν μετάφρασιν αὐτοῦ, καὶ ἀναγνούς ἠρώτα ἑαυτόν, ἐν αὐστηρᾷ συνειδήσει, ἀν τὸν ἐνόησεν. Οὐδὲ ὅλως ἀμφιβάλλω, ὅτι ὁ εὐσυνειδήτος Κ. Στρατήγης θ' ἀπήντα ἀρνητικῶς εἰς τὸν ἄωρον φιλογικῆς δόξης γλιχόμενον τολμηρὸν μεταφραστήν. Ἄν ὅμως, καὶ τοῦτο πράξας ἔλαβε καταφατικὴν παρὰ τῆς συνειδήσεως αὐτοῦ ἀπάντησιν, λυπούμαι ἀπὸ καρδίας, ὅτι τὴν ἐκδοσιν τῆς μετάφρασεως του δὲν προέλαβεν ἢ ἐν τῷ ἡμερολογίῳ τοῦ κ. Ἀσωπίου (τοῦ 1887) δημοσιεύσας τῆς ὑπὸ τοῦ κ. Ραγκαβῆ γενομένης ἀποπειρᾶς μεταφράσεως τοῦ πρώτου μονολόγου τοῦ Φαῦστου, ἧς προλογίζόμενος ὁ γηραιὸς λόγιος, ὁμολογεῖ μὲν ὅτι τὸ δράμα τοῦ Γκαίτε εἶνε ἀνεπί-

δεκτορ μεταφράσεως, επιφέρει δέ, ότι δημοσιεύει τὸ ἀτυχὲς τῆς μεταφράσεως του δείγμα εἰς ἀποτροπὴν τῶν τοιαῦτα ὀρεγομένων τὰ ἐπιχειρήσασιν.

Οὕτω δὲ δυστυχῶς ὁ Κ. Στρατήγης, ἡ μὴ ἀναγνοὺς τὸν Φαῦστον, ἡ ἀναγνοὺς καὶ μὴ ἐννοήσας αὐτόν—ὅπερ πολὺ πιθανώτερον—ἐπεχειρήσει νὰ μεταφράσῃ, ἐμμέτρως μάλιστα, καὶ μετέφρασεν—ὡς ἰσχυρίζεται—τὸ μέγιστον ποιητικὸν ἀριστούργημα τῆς γερμανικῆς φιλολογίας, παρεμόρφωσε δ' αὐτὸ ἀληθῶς κατὰ τρόπον ἐμπνέοντα οἶκτον βαθὺν καὶ εἰλικρινῆ λύπην εἰς τὸν οἰκειῶς ἔχοντα πρὸς τὰ γερμανικὰ γράμματα καὶ τὴν δραματικὴν φιλολογίαν τῶν νεωτέρων χρόνων.

Καθῆκόν μου ὑπολαβὼν νὰ ἐκφράσω καὶ δικαιολογήσω πρὸς τοὺς ἀναγνώστους τῆς *Ἑστίας* τὸν οἶκτόν μου τοῦτον, θέλω ἐπιχειρήσει δι' ὀλίγων—διότι τὰ πολλά εἰσὶν ἀναριθμητὰ ἐν τῷ ἔργῳ τοῦ Κ. Στρατήγη, —νὰ καταδείξω, ὅτι ὁ Ἕλληνας τοῦ Φαύστου μεταφραστὴς οὐ μόνον εἰς τὸν νοῦν τοῦ ποιητοῦ δὲν κατώρθωσε νὰ εἰσχωρήσῃ, ἀλλὰ καὶ τὴν γερμανικὴν γλῶσσαν ἀτελῶς γνωρίζει, καὶ τὴν πάτριον ἀνηλεῶς στρεβλοῖ.

Ἄρχομαι δ' εὐθὺς ἀπὸ τῆς ἀρχῆς, ἥτοι ἀπὸ τοῦ χριστάτου καὶ βαρύθυμον ἀποπνέοντος αἰσθημα λυρικοῦ ποιήματος, ὅπερ προτάσσεται τοῦ δράματος καὶ καλεῖται μὲν ἰδιοτρόπως ἀφιέρωσις (Zueignung) παρὰ τοῦ ποιητοῦ, οὐδὲν δὲ ἄλλο κυρίως εἶνε ἢ προσφώνησις αὐτοῦ πρὸς τε τὰ πρόσωπα τοῦ μύθου, ὃν οὗτος ἐπεβάλετο νὰ ζωογονήσῃ εἰς δράμα καὶ πρὸς τὸν ὄμιλον τῶν οἰκειῶν αὐτῷ καὶ φίλων, ὧν ἄλλους μὲν ἀπεκόμισεν ὁ θάνατος, ἄλλους δὲ διεσκόρπισεν ἢ μοῖρα. Τὸ ποίημα τοῦτο οὐ μόνον καθόλου, ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τέλους, παρενόησεν ὁ μεταφραστὴς, ἀλλὰ καὶ τὰς πλείστας τῶν κατὰ μέρος ἐννοιῶν αὐτοῦ ἀδιαγνώστως παρεμόρφωσεν. Οὕτω τὴν πρώτην αὐτοῦ στροφὴν μεταφράζει ὡς ἑξῆς :

Καὶ πάλιν μοὶ προσίπτασαι, πτερόεσσα χορεία,
Ἦν εἰς τοῦ βίου τὴν ἡῴ προσέβλεψέ μου τόμμα.
Καὶ τώρα πάλιν προσπαθεῖ ἡ ἄφρων μου καρδία
τὴν αἰθερίαν πτῆσίν σου νὰ συγκρατήσ' ἀκόμα.
Προσφοίτησον! Ἔχει καλῶς. Ὡς μάγος ὄπτασια,
Ἄπλοῦσαι ἄνωθεν ἐμοῦ καὶ ὡς νεφέλης στρώμα.
τὸ στήθος μου προσπύλλεται καὶ νεαρῶς ἀσπάζει
Ἐπὶ τὴν γόησσαν πνοήν, ἣν τὸ πτερόν σου φέρει.

Ἄγνοοῦμεν τί δύναται νὰ ἐννοήσῃ ἐκ τῶν ἀκατανοήτων τούτων στίχων ὁ Ἕλληνας ἀναγνώστης, καὶ αὐτὸς ἐτι ὁ ἄκων ἀναμνησκόμενος τῶν ἐπομένων στίχων τοῦ Παναγιώτου Σούτσου :

Καὶ πάλιν ἐπ' ἀνέρχου, καὶ πάλιν μὲ κυκλοῦτε,
Εἰκόνας ἐναέριοι τῶν νεαρῶν μου χρόνων,

δι' ὧν ὁ ἀγαθὸς ἐκεῖνος ποιητὴς, οὐδέποτε βεβαίως φανταζόμενος ὅτι θὰ ἐγνωρίζον οἱ Ἕλληνας τὸν Φαῦστον τοῦ Γκαίτε, προσομιᾶζεται ἐν τῇ δευτέρᾳ πράξει τοῦ Ὁδοιπόρου του. Βεβαίως ὅμως οὐδεὶς δύναται νὰ μαντεύσῃ, τὸν Κ. Στρατήγη ἀναγινώσκων, ὅτι ὁ ποιητὴς, ἀποτεινόμενος πρὸς τὰς μυθικὰς μορφὰς τῆς περὶ Φαύστου δημώδους παραδόσεως, ἄς ἀπὸ πολλῶν ἤδη ἐτῶν εἶχεν ἐπιληφθῆ νὰ διαμορφώσῃ εἰς πρόσωπα ποιητικά, λέγει τὰ ἑξῆς :

«Καὶ πάλιν προσέρχου, ἀμφίβολοι μορφά,
οἵτινες ἄλλοτε πρώτως ἐπεφάνητε εἰς τὸ θολόν μου ὄμμα. Νὰ προσπαθῆσω τώρα νὰ σὰς συγκαταστήσω; Αἰσθάνετ' ἐτι κλίσιν ἢ καρδίαν μου πρὸς τὴν φαντασίαν ἐκείνην; Ἀλλὰ σεῖς ἐπιμένετε προσερχόμενοι. Ἔστω! προβαίνετε ἀναθρόσκουσαι περὶ ἐμὲ ἐξ ἀτμῶν καὶ νεφελῆς. Αἰσθάνομαι τὸ στήθος μου νεανικῶς παλλόμενον πρὸς τὴν μαγικὴν πνοήν, ἣτις σὰς περιβάλλει.»

Οὕτω καὶ χειρὸν ἐτι προβαίνει περαιτέρω ἢ μεταφρασίς τῶν ἄλλων στροφῶν. Ἀναγινώσκει ὁ Κ. Στρατήγης : Und manche liebe Schatten steigen auf; μὴ ὑποπεύων δὲ κἄν, ὅτι ὁ ποιητὴς ἐννοεῖ τὰς ἀπὸ τοῦ παρελθόντος ἀνακυπτούσας προσφιλεῖς ἀναμνήσεις του, μεταφράζει ἀστείως : «Καὶ πλείσται προσφιλεῖς σκιαὶ ἐξ οὐρανοῦ χαροῦσιν. Ἐκ τῶν ὠραίων στίχων :

Der Schmerz wird neu, es wiederholt die Klage
Des Lebens labyrinthisch irren Lauf

ὁ μεταφραστὴς ἔκρινεν ἀρκετὸν νὰ μεταφράσῃ τὸ πρῶτον μόνον ἡμιστίχον, διὰ τοῦ στίχου :

Ὡς συνοδὸν πλὴν φέρουσι πλῆθον τῶν ἀληθῶν,
νὰ παραλίπη δὲ φρονίμως τὸ λοιπόν, ὅπερ προδήλως δὲν ἐννόησε. Μετ' ὀλίγον, εὐθὺς ἐν ἀρχῇ τῆς τρίτης στροφῆς, γράφει ὁ Κ. Στρατήγη :

Οἶμοι τὸν φθόγγον μου αὐτὸν ἐδῶ τὸν τελευταῖον
Δὲν θὰ ἀκούσουν αἱ ψυχαὶ αἱ μέλψασαι τὸν πρῶτον.

Ἀδύνατον δὲ εἶνε νὰ φαντασθῆ ὁ ἀναγνώστης, ὅτι ὁ Γκαίτε λέγει τούναντίον : «Δὲν θὰ ἀκούσῃσι πλέον τὰ ἐπόμενα ἔσματα, αἱ ψυχαὶ πρὸς τὰς ὁποίας ἔφαλα τὰ πρῶτα». Ἐξακολουθῶν δὲ τὴν φρενῶν παρενόησιν ὁ μεταφραστὴς, ἐπιφέρει :

τὰ χεῖλη τῶν φιλιτάτων μου δὲν θ' ἀνοιγῶσι πλέον,
καὶ ἡ ἦχώ ἐσίγησεν ἐπὶ τῶν φίλων ὠτων,

ὅπου ἀναγκάζεται ὁ Ἕλληνας ἀναγνώστης νὰ ἐρωτήσῃ : τί ἄρα σημαίνει ἡ ἐπὶ τῶν ὠτων σιγῶσα ἦχώ, πρὶν ἢ μάθη, ὅτι μεταφράζονται δῆθεν οὕτω οἱ στίχοι τοῦ πρωτοτύπου :

Zerstoben ist das freundliche Gedränge,
Verklungen ach! der erste Wiederklang.

οἵτινες οὐδὲν ἄλλο σημαίνουσιν, ἢ : «Ἐγίνε κόμης ὁ φίλος ὄμιλος, ἀπήχησε φεῦ! ἡ πρώτη ἐκείνη ἠχώ!» Ἀλλ' οἱ ἐπόμενοι τέσσαρες στίχοι παρήγαγον τὸν μεταφραστὴν ἡμῶν εἰς τὸ ἀστείωτατον τῶν παθημάτων αὐτοῦ. Βαρυθυμῶν ὁ ποιητὴς, ὅτι ἐξέλιπον οἱ περὶ αὐτὸν φίλοι, οἵτινες ἔτεινον ἄλλοτε συμπαθεῖς τὸ οὖς εἰς τὸ ἔσμα του, ἐπιφέρει :

Mein Lied (!) ertönt der unbekanntnen Menge,
Ihr Beifall selbst macht meinem Herzen bang,
Und was sich sonst an meinem Lied erfreuet
Wenn es noch lebt, irrt in der Welt zerstreuet.

τούτέστι : «Τὸ ἔσμα μου ἤχει πρὸς τὸ ἄγνωστον πλῆθος, οἵτινος καὶ αὐτὴ ἡ ἐπευφημία ποιεῖ τὴν καρδίαν μου. Ὅσοι δὲ ἄλλοτε ποτε ἠψφάνθησαν ἐκ τοῦ ἔσματός μου, καὶ ἂν ἐτι ζῶσι, πλανῶνται εἰς τὸν κόσμον διεσκορπισμένοι.» Τὴν ἀπλουστάτην ταύτην ἐννοίαν ἀπέδωκεν ὁ Κ. Στρατήγη διὰ τοῦ ἑξῆς κωμικοῦ γρίφου :

Τὸ ἔσμα μου νῦν ἀντηγεῖ εἰς πλῆθος ὄλων νέων
Κ' εἰς τῶν εὐφημιῶν αὐτῶν μελαγχολῶ τὸν κρότον.
Καὶ ἂν ποτὲ χαρὰν τινα μοὶ ἔφερε τὸ ἔσμα,
Πλανᾶται αὐτὴ ἐν τῇ γῇ ὡς νύκτιόν τι φάσμα.

Πρὶν ἢ ὅμως ὁ ἀναγνώστης καταπλαγῆ ὅσον δικαιοῦται πρὸς τὸ ὕφος τῆς ἀστειότητος ταύτης, δίκαιον εἶνε νὰ παρατεθῆ ἐνταῦθα καὶ ἡ δῆθεν διόρθωσις τῶν δύο τελευταίων στίχων, ἣν ἀνέγραψεν ὁ μεταφραστὴς ἐν τῷ πίνακι τῶν παροραμάτων, ἔχουσα ὡς ἑξῆς :

Κ' εἰν ποτὲ χαρὰν τινα τοῖς ἔφερε τὸ ἔσμα
Πλανῶνται οὗτοι, ἐάν ζοῦν, ἐπὶ τῆς γῆς ὡς φάσμα.

Τώρα εἶν' ἐλεύθερος ὁ ἀναγνώσκων νὰ ἐκλέξῃ οἰανδῆποτε θέλει τῶν δύο γραφῶν, καὶ νὰ διασκεδάσῃ κατ' ἀρέσκειαν. Τί δὲ νὰ προσθέσω ἐκ τῆς τελευταίας τοῦ ποιήματος στροφῆς; Τοὺς unbestimmten Töne μεταφραζόμενους παράτονον μολπήν; ἢ τὴν μολπήν αὐτὴν διατρέχουσαν τὸ ἔσμα αἰολικῆκινύρα παρομοίαν; Ἄν ἐπελαμβανόμεν νὰ ἀναλύσω ὀλόκληρον τὴν μετάφρασιν τοῦ Κ. Στρατήγη ἐν τοιαύτῃ λεπτομερείᾳ καὶ ἀκριβολογίᾳ, βέβαιος εἶμαι ὅτι πολὺ πρὸ ἐμοῦ ἤθελον βαρυνθῆ καὶ ἡ *Ἑστία* καὶ οἱ ἀναγνώσται τῆς. Δὲν ἀριθμοῦνται δυστυχῶς εὐκόλως οὐδ' εἶνε δυνατόν ν' ἀναγραφῶσι καὶ σχολιασθῶσι προσηκόντως ἐν ἀπλῇ βιβλιοκρισίᾳ αἱ τρεῖς καὶ τετράκις ἀπαντώμεναι ἀνὰ πᾶσαν τῆς μεταφράσεως σελίδα παρενοή-

(1) Σημειωτέον, ὅτι ἡ παλαιότερα καὶ ὀρθότερα γραφή εἶνε *Leid*, ταύτην δὲ ἀποκατέστησεν εἰς τῶν νεωτέρων καὶ καλλίστων ἐκδοτῶν τοῦ Φαύστου, ὁ Loeper (βλ. τομ. Α' σελ. 211). Μὴ ἔχων ὅμως τὴν ἀξίωσιν νὰ γνωρίζῃ τοῦτο ὁ Κ. Στρατήγη, ἀρκοῦμαι εἰς τὴν κοινὴν γραφὴν *Lied*, ἣν εἶχε καὶ αὐτὸς ὑπ' ὄψιν του.

σεως τοῦ πρωτοτύπου, οὐδ' αὐτὰ καὶ κἄν πᾶσαι αἱ σκληρότεροι πηρώσεις εἰς ἄς ἐν παντελῶς ἀνεπιγνώστῳ ἀπανθρωπίᾳ ὑπέβαλεν ὁ μεταφραστὴς τὰ νοήματα τοῦ μεγάλου ποιητοῦ. Ὁ μεταφραστὴς ἀγνοεῖ προδήλως τὴν γερμανικὴν γλῶσσαν, ἢ τοῦλάχιστον δὲν γνωρίζει αὐτὴν τοσοῦτον ὅσον ἦτο ἀπαραιτήτως ἀναγκαῖον ἐνα ἐννοήσῃ τὸν Φαῦστον. Τὴν ἑλλειψίν του δὲ αὐτὴν, εἰμὶ βέβαιος, καὶ αὐτὸς ὁ Κ. Στρατήγης συνήσθαιετο, διότι ἄλλως δὲν ἤθελε καλέσει ἐπικούρους εἰς τὸ ἔργον αὐτοῦ ξένους μεταφραστὰς, καὶ κακοὺς μάλιστα, οἷος ὁ γάλλος *Henri Blaze*, οὐδὲ ἀντιγράψει οὕτω πιστῶς πάντα σχεδὸν αὐτοῦ τὰ σφάλματα, χωρὶς κἄν νὰ ὠφελῆθῃ ἀλλαχοῦ ἐκ τῶν ἀξίων μιμήσεως. Οὕτω, παραδείγματος χάριν (ἐν σελ. 34) μεταφράζει : *Ἐὰν δὲ σοβαρὸν τι θέλῃς νὰ εἰπῇς τὸ γερμανικόν : Und wenns euch Ernst ist was zu sagen* (τούτέστιν : Ἄν μὲ τὰ σωστά σας ἔχετε τίποτε νὰ εἰπῆτε), διότι καὶ ὁ γάλλος, παρενοῶν ἐπίσης, λέγει : *si vous avez quelque chose de sérieux à dire*. Ἐπίσης (ἐν σελ. 39) οἱ ἰκανῶς ἀκατάληπτοι ἑλληνικοὶ στίχοι τοῦ Κ. Στρατήγη :

(ἡ μέριμνα) θλίψεις μυστικὰς
δημιουργοῦσα, συνταράσσει' ἑσάει,
πᾶσαν γαλήνην καὶ χαρὰν διώκουσα,

εἶνε μετάφρασις μᾶλλον τῆς γαλλικῆς μεταφράσεως : *elle y engendre des douleurs secrètes, se remue, et détruit plaisir et repos*, ἢ τοῦ γερμανικοῦ πρωτοτύπου :

Dort wirkt sie geheime Schmerzen;
Unruhig wiegt sie sich und störet Lust und Ruh.

Ἐπίσης τέλος, καὶ τοῦτο εἶνε ἐν τῶν κωμικωτέρων ὀλισθημάτων τοῦ ἡμετέρου μεταφραστοῦ, οἱ ἐν σελίδι 153 στίχοι, οὓς λέγει ὁ Φαῦστος περὶ τῆς Μαργαρίτας, μετὰ τὴν πρώτην αὐτῶν συνάντησιν :

Πόσον γοητευτικὴ
ἐν τῷ βραχεῖ ἐφαίνετο ἐνδύματι

εἶνε μετάφρασις τοῦ γαλλικοῦ : *Et cette jupe courte! d' honneur, c'est à ravir! δι'* οὐ ὁ σοφὸς γάλλος ὑπέλαθεν ὅτι μεταφράζει τοὺς στίχους τούτους τοῦ πρωτοτύπου :

Wie sie kurz angebunden war,
Das ist nun zum Entzücken gar,

οἵτινες οὐδὲν ἄλλο σημαίνουσιν ἑλληνιστί, ἢ : *καὶ τί εὐκόλα ἐθύμωσε! μὰ τὴν ἀλήθειαν, εἶνε πρέλλα!*

Φαντάζεται πρὸς στιγμὴν ὁ ἀναγνώστης τὸ ἀμίμητον τοῦτο;—ὅτι ἡ διὰ τὸ εὐόργητον χάρις τῆς ἀφελούς Μαργαρίτας μετετράπη εἰς βέλγητρον βραχέος ἐνδύματος, εἰς κοντὸ φουστάνι;

Ἄλλα τί πρῶτον καί τί δεύτερον νά καταλέξη τις εἰς ἀπόδειξιν τῆς ὑπὸ τοῦ μεταφραστοῦ παντελοῦς ἀγνοίας τῆς γερμανικῆς γλώσσης; Ἄρκει νομίζω, νά μνημονευθῶσιν ἐνταῦθα τὰ ἐξῆς ὀλίγα. Τό: Und hüte mich mit ihm zu brechen (ἀποφύγω νά τά χαλάσω μαζί του) μεταφράζεται (σελ. 22) Πλὴν μετ' αὐτοῦ προσέχω μήπως συγκροσθῶ. Τό: zu bekehren (νά μεταπίσω) ἀποδίδεται διὰ τοῦ: πρὸς ἀλλαγῆν (σελ. 26). Ὁ στίχος:

Es möchte kein Hund so länger leben,

μεταφράζεται κωμικῶς (σελ. 26): *Εἶθε καὶ κύνων οὕτω γὰρ μὴ ζῆν*, ἐνῶ σημαίνει ἀπλῶς: τοιαύτην ζωὴν καὶ σκύλος δὲν θά ἤθελε! — Τό: warum dein Herz sich bang in deinem Busen klemmt (διατί ἡ καρδιά σου σφίγγεται περὶφοβὸς εἰς τὰ στήθη σου) ἐξηγεῖται τοῦναντίον: (σελ. 27) *Πρὸς τί ἐντὸς τοῦ στήθους σπαίρει ἡ καρδιά σου*. Τό: hinaus ins weite Land (ἐξέλθε εἰς τὸν κόσμον τὸν εὐρύν!) μεταμφερίνεται ἐξαρχοπουλικῶς (σελ. 27): *Δράμε εἰς τὴν ἐξοχὴν!* Οἱ στίχοι τοῦ πρωτότυπου:

Wo bist du, Faust, dess Stimme mir erklang,
Der sich an mich mit allen Kräften drang

μεταφράζεται κωμικώτατα (σελ. 31):

Ποῦ εἶσαι, Φαῦστε, τοῦ ὁποίου ἡ φωνὴ
ἀντήχησεν ἐν τῷ μου καὶ πανίσχυρος
ἐδῶ ἐπάνω προσανείλκυσεν ἐμέ;

ἐνῶ ἡ ἀπλὴ καὶ καθαρὰ τῶν ἐννοια εἶνε: «Ποῦ εἶσαι Φαῦστε, σὺ οὕτινος ἤχησε πρὸς με ἡ φωνή; σὺ, ὅστις πάση δυνάμει ἔτεινες πρὸς με;». Τὸ ἐκ φλογὸς γεννηθὲν πνεῦμα, καὶ διὰ τοῦτο Flammenbildung καλούμενον ὑπὸ τοῦ Φαῦστου μεταφράζεται (σελ. 31): *φάσμα πύρινον!* — Ὁ στίχος

Ein Komödiant könnt einen Pfarrer lehren

τουτέστιν: «Εἰς ἡθοποιὸς θά ἠδύνατο νά διδάξῃ ἕνα ἱεροκῆρυκα», μεταφράζεται ὑπὸ τοῦ Κ. Στρατήγη: *Εἰς κωμῶδός διδάσκει καὶ πνευματικόν.*

Τὸν κοινὸν νοῦν καὶ τὸν ὀρθὸν λόγον (Verstand und rechten Sinn) μεταβάλλει ὁ μεταφραστής (σελ. 34) εἰς *σφροσύνην καὶ ὑγιᾶ διανοίας* τὴν ἀναψυχὴν (Erquickung) εἰς *παρηγορίαν* (σελ. 35) τὸ μορφαζὸν κρανίον νεκροῦ (grinsend) ὑπολαμβάνει *καρχαζόν* (σελ. 40) τὴν ὁρμὴν (Streben) μεταποιεῖ εἰς *ἀγωνίαν* (σελ. 41) τὸ πύρινον ἄρμα, ὁπερ φαίνεται καθιπτάμενον πρὸς τὸν Φαῦστον (schwebt auf leichten Schwingen an mich heran), κατὰ τὸν Κ. Στρατήγη (σελ. 41) *ὑφοῦται τοῦναντίον μετάρσιον*. Τὸ ἀμαυρὸν βρευστὸν (braune Flut) τοῦ δηλη-

τηρίου, ὅπερ πληροῖ τὴν κύλικα, ἣν φέρει ὁ Φαῦστος εἰς τὰ χεῖλη του, προβιβάζεται (σελ. 43) εἰς *φαιὰ κύματα*: τὸ μαγικὸν πεντάγραμμον ἢ πεντάλφα (Drudenfuss) μεταποιεῖται (σελ. 76) εἰς *μαγικὸν πόδα*, καὶ (τὸ κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Φαῦστου) γερμανικὸν κράτος (heilig römisches Reich) ἀναβαπτίζεται εἰς *βασιλεῖο τοῦ Πάπα εἰς τὴν Ρώμη!*

Ἀηθῆς ἀληθῶς θά ἦτο ἡ ἐξακολούθησις, καὶ δι' ἐμέ καὶ διὰ τοὺς ἀναγνώστας μου. Δὲν ἀντέχω ὅμως εἰς τὸν πειρασμὸν νά παραθέσω ἐπι δύο τρεῖς ἐκ τῶν πρώτης τάξεως μαργαριτῶν τῆς μεταφράσεως τοῦ Κ. Στρατήγη.

Ἐν σελ. 37 παρίσταται λέγων ὁ Φαῦστος:

Ἐγὼ, εἰκὼν τοῦ Πλάστου, ὅστις ἤλπισα
ὅτ' ἤμην τοῦ κατοπτροῦ πλησιέστατα
τῆς αἰωνίας ἀληθείας καὶ μακρὰν
τῆς γῆς τῶν τέκνων.

Φαντάζεται ὁ Ἕλληνας ἀναγνώστης τί θά εἴπῃ τὸ ἀκατανόητον αὐτό: *μακρὰν τῆς γῆς τῶν τέκνων*; Ποῦ νά τὸ φαντασθῆ; Ποῦ νά ὑποθέσῃ ὅτι ὁ ἄνθρωπος (Erdensohn, υἱὸς τῆς γῆς) μετεποιήθη ὑπὸ τοῦ Κ. Στρατήγη εἰς γῆν τῶν τέκνων, ἐνῶ ὁ Φαῦστος λέγει ἀπλοῦστατα: *ἀπεδόθη τὸν ἄνθρωπον*;

Ἀποτεινόμενος ἐπίσης ὁ ἥρωϊς τοῦ δράματος (ἐν σελ. 40) πρὸς τὰ πληροῦντα τὸ σπουδαστήριόν του ὄργανα φυσικῆς, χημείας κ.λ. λέγει πρὸς αὐτά:

Ich stand am Thor, ihr solltet Schlüssel sein,
Zwar euer Bart ist kraus, doch hebt ihr nicht
[die Riegel.

Τουτέστιν: *αἰστάμην πρὸ τῆς πύλης, καὶ ἤλπίζον ὅτι θά ἦσθε εἰς κλειδιά [νά τὴν ἀνοίξετε]; κ' ἔχετε μὲν ἀγκύλον τὸν ὀδόντα, ἀλλὰ δὲν δύνασθε νά σύρετε τοὺς μοχλοὺς.* Ὁ ταλαίπωρος μεταφραστής δὲν κατώρθωσε, φαίνεται, νά ἐννοήσῃ ἐν ἀρχῇ τὸν δεύτερον στίχον, τοσοῦτω μᾶλλον ὅσω καὶ ὁ γαλλικὸς αὐτοῦ τυφλοσύρτης Blaze τὸν εἶχε παραλείψει, διὰ τὸν αὐτὸν ἴσως λόγον, καὶ τὸν ἀφήκεν ἀμετάφραστον. Μεταγνοῦς ὅμως βραδύτερον, καὶ σκεφθεὶς, ὅτι ἂν ἐξελάμβανε τὴν λέξιν Bart ὡς *πῶγωνα*, ἐξαίρετα θά εὐωδοῦτο ἡ ἐννοια, προσέθηκεν εἰς τὰ παροράματα τὸν ἐπόμενον ἀμίμητον στίχον:

Πλὴν δὲν τὸ κατορθοῦτε, καίτοι ποιοί!

Τίνες ἄρα *ποιοί*; Τὰ κλειδιά, ἢ τὰ ὄργανα; Καὶ διατί *ποιοί*, ἀφοῦ ὁ ποιητὴς λέγει kraus; δὲν τοὺς ἔκαμεν τοῦλάχιστον οὐλότριχας, ἀφοῦ καὶ κατὰ ἐφαντάσθη ὁ μεταφραστής τὰ κλειδιά (ἢ τὰ ὄργανα) ἔρχοντα πῶγωνα;

Ὅτε βραδύτερον προτρέπεται ὑπὸ τοῦ Μεφιστοφελούς ὁ Φαῦστος νά καταθέσῃ εἰς τὴν σκευοθήκην τῆς Μαργαρίτας κυτίδα πλήρη κειμη-

λίω, διστάζει δὲ οὗτος νά τὸ πράξῃ, ἀπαντᾷ κατὰ τὸν Κ. Στρατήγην ὁ Μεφιστοφελὴς (σελ. 161):

Τότε προτρέπω τὴν φιλαργυρίαν σου
τὸν χρόνον τὸν ὥραιον νά μοῦ φεῖδῃται
καὶ τοὺς μεγάλους κόπους.

Εἶνε δυνατὸν νά μαντεύσῃ ὁ ἀναγνώστης, ὅτι ὁ Μεφιστοφελὴς λέγει πρὸς τὸν Φαῦστον ἀπλοῦστατα: (ἂν θέλῃς νά τὰ φυλάξῃς αὐτὰ τὰ στολίδια) τότε συμβουλεύω τὴν ὄρεξίν σου [τὴν πρὸς τὴν Μαργαρίταν ὄρεξιν, ἐννοεῖται.] νά μὴ χάνῃ τὸν πολυτιμὸν της καιρὸν καὶ ν' ἀπαλλάξῃ καὶ ἐμέ τῶν περαιτέρω κόπων; ἢ κατὰ τὸ πρωτότυπον:

Dann rath ich eurer Lüsternheit
Die liebe schöne Tageszeit
Und mir die weitre Müh zu sparen.

Ὅτε δὲ τέλος ἡ γραφα Μάρθα, λυπούμενη ὅτι ὁ σύζυγός της τὴν ἐγκατέλιπε μόνην καὶ δὲν γνωρίζει πλέον αὐτὴ τί ἀπέγεινε, ἐπιφέρει:

Vielleicht ist er gar todt! — O Pein!
Hätt ich nur einen Todtenschein!

τουτέστιν: Ἴσως, καὶ ἀπέθανε! Τί δυστυχία! Νά εἶχα τοῦλάχιστον τὸ πιστοποιητικὸν τοῦ θανάτου του!», τί ὑποθέτει ὁ ἀναγνώστης ὅτι, κατὰ τὸν Κ. Στρατήγη, ἐπιθυμεῖ ἡ γραῖα; *Τὴν εἰκόνα τοῦ νεκροῦ!* (σελ. 169).

Ἄρκουσιν, ἐλπίζω, ταῦτα, ὀλίγιστα μὲν ἐξ ἀναριθμητῶν, πολλὰ δὲ βεβαίως πρὸς τὴν ὑπομὴν τοῦ ἀναγνώστου, εἰς ἀπόδειξιν τῆς παντελοῦς ἀγνοίας τῆς γερμανικῆς γλώσσης, ἣν πάσχει ὁ μεταφραστής. Ὅχι τὸν Φαῦστον, ὄχι τὸν Γκαίτε, ἀλλ' οὐδ' ἀναγνωσματάριον ἀπλοῦν τῆς γερμανικῆς γλώσσης ἤθελε τολμήσει νά μεταφράσῃ τις, τοσοῦτο γλίσχρον καὶ πενιχρὸν συνειδῶς τὸ γλωσσικὸν αὐτοῦ ἐφόδιον.

Ποῖον δὲ εἶνε καὶ πόσον τὸ τῆς πατρίου γλώσσης κεφάλαιον τοῦ Κ. Στρατήγη, ὅπερ ὑποτίθεται κατέχων καὶ ὀφείλει ἀπαραιτήτως νά κατέχῃ πᾶς ἄνθρωπος γράφων δημοσίᾳ ἑλληνικά, καὶ αὐτὸς ἐτι ὁ μὴ γνωρίζων τὴν γερμανικὴν; Ἐτι δυστυχῶς πτωχότερον καὶ πενιχρότερον. Ἀκυρολογία σχεδὸν πανταχοῦ, ὅπου ὁ μεταφραστής ἐπιτηδεύεται ἀρχαιότροπον τὸ ὕφος—καὶ ἐπιτηδεύεται τοῦτο δυστυχῶς πολὺ συχνά: ἐσφαλμένη χρῆσις τῶν χρόνων τῶν ῥημάτων, καὶ σύλοικος αὐτῶν σύνταξις; ἀγνοια πολλαχοῦ καὶ αὐτῆς τῆς κλίσεως τῶν ὀνομάτων καὶ ῥημάτων, καὶ αὐτῆς τῆς ἐννοίας τῶν κοινοτάτων λέξεων· λεξιθηρία δὲ καθόλου γλωσσηματικῆ, πειρωμένη νά συγκαλύψῃ ἀληθῆ γλωσσικὴν γυμνότητα, καὶ ὀγκουμένη, ἐν παντελεὶ ἐλλείπει καλλιαισθησίας, εἰς περυσημένα καὶ ἀκατάληπτα πολλαχοῦ αἰνίγματα. Οὕτως

ὁ Κ. Στρατήγη γράφει *ἀναπειτάω*, (σελ. 32) οὐδ' αὐτὸς ἴσως ὁ ἴδιος συνειδῶς τί ἐννοεῖ γράφει *συμβάλλεται* (σελ. 33), προδήλως ἄλλο ἐννοῶν λέγει (σελ. 34) εὐροια, ἀντὶ νά εἴπῃ *ἀπαγγελία*, καὶ τὴν τροχαλίαν ἀποκαλεῖ (σελ. 40) *κύλινδρον*. Ἀντὶ ἀποσπᾶ βιαίως, γράφει (σελ. 43) *ἀφέλκει σφοδρῶς* τὸν νέον ἀποκαλεῖ (σελ. 57) *κέλην*, καὶ τὸν θεραπευθέντα μεταποιεῖ (σελ. 69) εἰς *ἰάσαντα*. Δημιουργεῖ *νύκτα ἐντάφιον* (σελ. 44), *ξέαν δυσχερῆ* (σελ. 59), *στίφος πνευμάτων ὄξυρον τοὺς ὀδόντας του δε' αἰχμηρῶν γλωσσῶν* (σελ. 63), *στιγμὰς χιμαίρας* (σελ. 62), *μέταξιν ὀλοσηρικῆν* (σελ. 86), *χρόνον κελιάθωνα* (σελ. 96), καὶ ἄλλα ὅμοια καὶ πολυτιμότερα γλωσσικὰ ἀριστουργήματα. Κατασκευάζει φράσεις μοναδικάς, οὐδέποτε ἴσως γραφείσας ἑλληνιστί, ὅποιαι: *τὸ ἐμὸν στήθος· οὐδαμῶς πρὸ ἀληθῆρος ἐμφοραχθήσεται τιος* (σελ. 97), *πρέπει εἰς τὸ σῶμα τοῦτο· τῶν οὐρανῶν ἀπάντων τὸν μικρόκοσμον γὰ ἀναπαραστήσω* (σελ. 142), *δέον ἢ χαρὰ θλίψεις νά ἔχῃ καὶ ἡ θλίψις τὰς χαρὰς* (σελ. 173), *ἡ σελήνη κατέρχεται ἀγνή ὡς τι βάλαμον* (σελ. 199), *σμήνη πυγολαμπίδων φέροντα πτήσιν ἀσταθῆ* (σελ. 242), *μὴ προχωρήτε καθὼς ἐλέφαντες ἀδρῶς* (σελ. 269), καὶ ἄλλαι καὶ ἄλλαι ὧν οὐκ ἔστιν ἀριθμὸς.

Τὸ ἀστείον δὲ ἀληθῶς εἶνε, ὅτι ἐνῶ ὁ μεταφραστής τοσοῦτον ἔχει ἄλλοτρίως πρὸς τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν, ὥστε γράφει: *Ἐσπατάλου* (σελ. 4), καὶ *ἀπαρτες οἱ ἀπότατοι ἀτραποὶ* (σελ. 54), καὶ *διεσπάθειζε* (σελ. 174), καὶ *χρῶμαι ὑψίστων λέξεων* (σελ. 184), καὶ *ἐπειρᾶτο ἐπὶ συνταγῶν* (σελ. 59), καὶ *μὴ ταράσσωμεν τὴν γαλήνην εἰς τέρψεις μελιχρόλους* (σελ. 60), κτλ., ἀσμενίζει ἐν τοῦτοις ἀρχαῖζων, καὶ βίωνων δι' ὄλου τοῦ ἔργου του ἐπὶ τῶν καλοβάθρων λέξεων παλαιῶν, σπανίων, ἀκαταλήπτων εἰς τοὺς πλείστους τῶν ἀναγνωστῶν, καὶ πάντοτε σχεδὸν κακοζήλων. Τοιαῦται: ἡ *σμαραγῆ, τὰ δειλήμονα, οἱ ἔθλοι, τὸ φύρηται, τῆς ἀλός, τὸ ἠεθόμην καὶ τὸ στέρομαι καὶ τὸ ὀρῶδῶ, ὁ ἀταρθῆς καὶ οἱ σὺρφακες, ὁ ῥῶπος καὶ τὰ λυγρὰ καὶ τὸ ἐκτερίσασμεν, τὸ ἀκτίσι ζειδώροις χράζεται καὶ τὸ διὰ στυγείων ἐκλειγμάτων, καὶ ὅσα ἄλλα ὑπηγόρευσεν εἰς τὸν μεταφραστὴν ὁ ἀκατάσχετος αὐτοῦ πόθος νά φανῇ γνωρίζων πλείονα ἑλληνικὰ γράμματα ἢ ἀληθῶς γνωρίζει.*

Τοῦτο δ' ἐξ ἐνὸς διώκων διὰ τῆς παραδόξου αὐτῆς μεθόδου καὶ παρενοῶν ἐξ ἐτέρου ἀνά πᾶν σχεδὸν βῆμα τὸ σεμνὸν αὐτοῦ πρωτότυπον, κατώρθωσε πολλαχοῦ νά ἀπαρτίσῃ—ἀνεπιγνώστως βεβαίως—περίόδους ὅλας οὐδὲν ἐχούσας νοητὸν νόημα, πρὸς ἃς ἀπορεῖ ἀληθῶς ὁ ἀναγνώστης καὶ μένει ἐνεὸς καὶ χαίνων.

Τί θα εἰπῆ, παραδείγματος χάριν, ἡ ἐπομένην περίοδος (σελ. 10);

Πῶς ἄλλως πᾶν στοιχεῖον ἐκνικᾶ λοιπὸν [ὁ ποιητής],
 Εἰμὴ διὰ τοῦ μέλους, ὅπερ γίνεταί
 Ἄπο τοῦ στήθους, καὶ ἐν τῇ καρδίᾳ του
 Τὸν κόσμον ἀναπλάσσει; Ἄδιόφορος
 Ὅποταν δὲ ἡ φύσις τὸ αἰώνιον
 Τοῦ μίτου μήκος περιστρέφει πάντοτε
 Περὶ τὴν ἡλακίτην ὅταν ἡ πληθὺς
 Ἡ δύσχητος τῶν ὄντων πάντων φύρηται
 Ἐν τῇ δυσαρμονίᾳ, ποῖος πάντοτε
 Ἄποχωρίζει ἐν γραμματικῇ ἀρμονικῇ
 Ζωὴν ἐμπνέων, καὶ ρυθμὸν καὶ κίνησιν;
 Ποῖος καλεῖ τὸ ἄτομον πρὸς γενικὴν
 Τελετουργίαν, ἐνθα ἑναρμόνιοι
 Ἐχοῦσι φθόγγοι;

Τί σημαίνει ἡ ἄλλη αὐτὴ (σελ. 22);

Ἡ ζωσα κ' αἰωνίως δρῶσα δύναμις
 Ὑμᾶς ἅς περισκέπη διὰ τῶν σεμνῶν
 Τοῦ ἔρωτος περύγων. Καὶ πειράθητε
 Πᾶσαν εἰκόνα κόυφην κ' εὐμετάβολον
 Νὰ ἀναπαριστᾶτε σκέψεται διαρκεῖ!

Τί δύναται τις νὰ ἐξαγάγῃ καταληπτόν ἐκ τῶν ἐπομένων στίχων (σελ. 29);

Πῶς αἱ δυνάμεις τούραυ τανύουσαι
 Ἄποπνεύσας εὐλογίαν πέρυγας
 Χρυσᾶς ὑδρίας πρὸς ἀλλήλας τείνουσι
 Καὶ οὐρανῶθεν ἐν τῇ γῆ διέπτανται,
 Καὶ ἀρμονίας ἐνωτίζονται τὸ πᾶν!

Τί τέλος νὰ ὑποθέσῃ τις, οὐ μόνον περὶ τοῦ νοήματος τῆς ἐπομένης στροφῆς, (σελ. 31) ἀλλὰ καὶ περὶ τῆς διανοίας τοῦ γράψαντος αὐτήν;

Εἰς τῆς ζωῆς τὰ κύματα
 Ἄνω, χαμαὶ κολλάζω!
 Παντοῦ ἀναπετάζω!
 Τοὺς τοκετούς, τὰ μνήματα
 Τὴν θάλασσαν τὴν ἄπειρον,
 Καὶ τὰ ποικίλα νήματα,
 Τὸν βίον τὸν διάπυρον

Εἰς τὸν βομβοῦντα τίθημι ἱστὸν τοῦ χρόνου ἄνω,
 Ἴνα τὸ τῆς θεότητος ζῶν ἔνδυμα ὑφάνω!

Πρὸς τὰ μικρὰ ταῦτα ὑποδείγματα εἶνε ὁμοία ὀλόκληρος ἡ μετάφρασις τοῦ Κ. Στρατήγη.

Ἄλλὰ μήπως γνωρίζῃ καὶ οὗτος τὴν δημώδη γλῶσσαν, ἣν μεταχειρίζεται πολλαχοῦ τῆς μετάφρασεώς του; Οὐδ' αὐτό. Διότι οὔτε τὸ *αἰχμαλωτοῦνε* (σελ. 52) ἐλέχθη ἢ θά λεχθῆ ποτε ὑπὸ τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ, οὔτε δύναται νὰ ὑποληφθῆ εἰς δημοτικὴν γλῶσσαν γεγραμμένος ὁ στίχος οὗτος (σελ. 147)

Ἡ ἀνθρωπότης ἔμεινεν ἐν τούτοις ἡ ἴδια,

οὔτε γνωρίζει τις τί νὰ εἰπῆ περὶ τοῦ ἀμιμήτου, δῆθεν δημοτικοῦ, στίχου (σελ. 245)

Γιὰ τοῦ διαβόλου τὴν ὄψιν.

Τοιοῦτον δι' ὀλίγων ἐκ πολλῶν τὸ ἔργον τοῦ Κ. Στρατήγη. Καταλήγων δ' ἐνταῦθα, μετὰ

πολλήν, ὁμολογῶ, ἀνθιὰν τὸ ἄχαρι ἔργον τῆς κρίσεως αὐτοῦ, ἀναγκασθὲν πρὸ παντός νομίζω νὰ ζητήσω συγγνώμην παρὰ τῶν ἀναγνωστῶν μου, ὅτι παρέλαβον αὐτοὺς συνοδοὺς εἰς ἐκδρομὴν ὀχληρὰν μὲν πάντως καὶ δυσάρεστον, ἀλλὰ δυναμένην καὶ τούτο νὰ παραγάγῃ τὸ ὄφελος: νὰ ἀποτρέψῃ τὴν ἀμαθίαν τοῦ *πηδᾶρ ἐπὶ τὰ πλίσμα*, ὡς λέγει ὁ Σοφοκλῆς.

ΑΓΓΕΛΟΣ ΒΛΑΧΟΣ

ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΚΑΙ ΕΜΠΟΡΙΟΝ ΤΗΣ ΚΑΝΕΛΛΑΣ

Ἐκ τοῦ συγγράμματος τῆς Ἱστορίας τοῦ ἐμπορίου ἐν τῇ Ἀνατολῇ κατὰ τὸν Μέσον αἰῶνα τοῦ W. Heyd μεταφερομένῃ τινι περὶ τοῦ ἐμπορίου τῆς κανέλλας, παραλείποντες τὰς ἀπείρους παραπομπὰς τοῦ κειμένου καὶ συμπληροῦντες ἐν αὐτῇ τῇ μεταφράσει μέρη τινὰ χάριν τῶν Ἑλλήνων ἀναγνωστῶν.

Ἐν ταῖς ἱστορικαῖς πηγαῖς τοῦ ἐμπορίου ὁ φλοιὸς τῆς κανέλλας ἀναφέρεται ὅτε μὲν ὑπὸ τὸ ἀρχαῖον αὐτοῦ ὄνομα *κιννάμωμον* (*cinnamomum*), ἢ συντετμημένως *κίνναμον*, (*cinnamon, cennamo*), ὅτε δὲ ὑπὸ τὸ νεώτερον ὄνομα τῆς κανέλλας (*cannella*). Ἐνίστη αἱ δύο λέξεις ἀναφέρονται ὁμοῦ, ἀποτελοῦσαι ὄνομα σύνθετον «κανέλλα τοῦ κιννάμου» (*cannella di cennamo*). Κατὰ τὸν Πεγολόττην, διασημὸν φλωρεντινὸν ἔμπορον, ἀκμάσαντα κατὰ τὴν 14^α ἑκατοντ. καὶ καταλιπόντα συγγραφήν δημοσιευθεῖσαν τῷ 1766 «*La pratica della mercatura*», τὰ μνημονευθέντα δύο ὀνόματα εἶνε συνώνυμα. Ἐν τούτοις εὐρίσκωμεν ἐν ἰσπανικῷ δασμολογίῳ τοῦ 1243 τὰ δύο εἶδη *κιννάμωμον* καὶ *κανέλλα*, ὡς διάφορα τὸ ἐν τοῦ ἄλλου, ὅπερ ἐμφαίνει ὅτι ἐνίστη αἱ δύο λέξεις ἐσῆμαινον δύο διάφορα ἀντικείμενα. Πρὸς τούτοις ὁ Τζῶν Ρουσσέλ συγγραφεὺς ἀγγλικῶ συγγράμματος «*Book of Nurture*», ἀκμάσας κατὰ τὴν 16^α ἑκατονταετηρίδα, διακρίνει ἀμφότερα τὰ εἶδη γράφων ὅτι τὸ κιννάμωμον εἶνε λεπτότερον καὶ πολυτιμότερον τῆς κανέλλας. Κατὰ ταῦτα δὲ φαίνεται ὅτι τὸ πρῶτον ὄνομα ἀπεδίδετο εἰς τὸν φλοιὸν τῆς κανέλλας ἰδίως, τὸ δεύτερον δὲ εἰς τὸν φλοιὸν τῆς κασσίας εἶδους δένδρου κανέλλας.

Κατὰ τὸν μέσον αἰῶνα φαίνεται ὅτι ἡ κανέλλα δὲν ἦτό τι σπάνιον ἐν τῇ Δύσει. Ἐκ τινος προνόμιου παραχωρηθέντος ὑπὸ τοῦ Χιλπερίκου Β', τῷ 716, μανθάνομεν ὅτι τότε ἡ κανέλλα εἰσήγετο εἰς Γαλλίαν ἐκ τῶν ἐκβολῶν τοῦ Ροδανοῦ. Ἐπιστολαὶ γεγραμμέναι περὶ τὰ μέσα τῆς 8^{ης} ἑκατονταετηρίδος μνημονεῦουσιν ὅτι ἡ κανέλλα ἐστέλλετο δῶρον, ὡς τὸ πέπερι καὶ τὰ μύρα, ὑπὸ Ῥωμαίων κληρικῶν πρὸς φίλους αὐτῶν εἰς

Γερμανίαν, καὶ ὑπὸ τῶν ἐν Γερμανίᾳ κληρικῶν εἰς συναδέλφους τῶν ἐν Ἀγγλίᾳ. Μεταξὺ διαφορῶν ἀρωματικῶν καρυκευμάτων, δωρηθέντων εἰς τὸν αὐτοκράτορα Κάρολον τὸν Παχύν, (832—888 μ. Χ.) περιείχετο καὶ κανέλλα. Βασιλικὸν διάταγμα κατακεχωρισμένον εἰς τοὺς δικαστικούς τύπους τοῦ Μαρκούλφ (Marculf) κατὰ τὸν 7^{ον} αἰῶνα ἐπιτάσσει τοὺς βασιλικούς ἀπεισθαλμένους κατὰ τὰς περιουσίας αὐτῶν ν' ἀπεισθῶσιν ἐν ἄλλοις διὰ τὴν τράπεζάν των καὶ κανέλλαν. Οἱ ἰατροὶ δὲ ἤξιον, ἀναμφιβόλως ἐν γνώσει ὄντες τοῦ πράγματος, ὅπως οἱ φαρμακοπῶλαι ἔχουσι πάντοτε προμήθειαν κανέλλας. Τέλος γνωρίζομεν ὅτι ἐγένετο μεγάλη χρῆσις κανέλλας λείωτριμμένης εἰς κόνιν (*canelle batue, poudre de canelle*), πρὸς ἄρτυσιν τῶν φαγητῶν, ἐγένετο δὲ χρῆσις καὶ εἰς τὴν προπαρασκευὴν τῶν εὐωδῶν οἴνων.

Ἡ κανέλλα εὐρίσκετο εἰς ὅλους τοὺς λιμένας τῆς Ἀνατολῆς, καὶ ὅταν οἱ ἔμποροι τῆς Δύσεως ἐξέτεινον τὰς περιουσίας αὐτῶν εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Ἀσίας, εὐρίσκον ν' ἀγοράσωσι ἐν Ταυρίδι, ἐν Σουλτανίᾳ, καὶ ἐν Μαρακάνδοις. Ἐν τούτοις ἡ κανέλλα ἐθεωρεῖτο ἐκ τῶν ἐμπορικῶν εἰδῶν, τῶν οὐχὶ τόσο λεπτοφυῶν, ὥστε ν' ἀποστέλληται κατὰ προτίμησιν διὰ θαλάσσης. Διὰ τοῦτο ὑπῆρχε μεγάλη ἀφθονία εἰς τὰς ἀγοράς τῆς Ἀλεξανδρείας, ὅπου ἐπέμπετο διὰ τοῦ Ἰνδικοῦ Ὠκεανοῦ, τῆς Ἐρυθρᾶς θαλάσσης καὶ τοῦ Νείλου.

Εἰς τὰ ἐμπορικὰ ἐγχειρίδια, τὰ ὅποια μετεχειρίζοντο οἱ ἔμποροι τῆς Δύσεως, δὲν δύναται τις ν' ἀνεύρῃ τὴν ἀρχικὴν πηγὴν, ἐξ ἧς προήρχετο ἡ κανέλλα. Ἄλλὰ τὸ ὄνομα τῆς κανέλλας περισσὶ λέγεται *δαρσίον*, ὅ ἐστι ξύλον τῆς Κίνας, τὸ δὲ ὄνομα τοῦτο παρελήφθη καὶ ὑπὸ τῆς ἀραβικῆς καὶ τῆς ἀρμενικῆς. Τοῦτο ἐμφαίνει ὅτι ἡ κανέλλα εἰσήγετο ἀπὸ τῆς ἀπωτάτης ἐτι ἀρχαιότητος ἐκ τῆς Κίνας εἰς τὴν δυτικὴν Ἀσίαν. Τὸ ἀληθές ὅμως εἶνε ὅτι ἡ ἀρχὴ τῆς παραγωγῆς τῆς κανέλλας εἰς τὴν χώραν ταύτην καλύπτεται ὑπὸ τοῦ σκότους τῶν χρόνων. Ὁ Μάρκος Πόλος εὗρεν ἐν τῇ κινεζικῇ ἐπαρχίᾳ τοῦ Γκαινδοῦ κανέλλαν καὶ σήμερον δ' ἐτι τὸ φυτὸν ἐν ἀφθονίᾳ φυεταὶ πρὸς μεσημβρίαν τῆς Κίνας, ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ τοῦ Κουάγκ—Σί. Πλὴν τούτων δὲ, μεταξὺ τῶν σημείων εἰς τὰ ὅποια τὰ πλοῖα τὰ κινεζικὰ ἐναυλόχουν πλέοντα πρὸς δυσμὰς, ὑπῆρχόν τινά ἐν οἷς παρήγετο κανέλλα, εἴτε ἐπὶ τῶν παραλίων τῆς Ἰνδοσινικῆς, εἴτε ἐπὶ τῶν τῆς Ἰνδίας τὰ προϊόντα δὲ τῶν διαφόρων τούτων τόπων, κομιζόμενα διὰ σινικῶν πλοίων, οἱ Πέρσαι καὶ οἱ Ἀραβες ὠνόμαζον *δαρσίον*.

Προκειμένου περὶ κανέλλας, τὸ ὄνομα τοῦτο, κατὰ συνειρημὸν συνήθη τῶν σκέψεων, φέρει εἰς

τὸν νοῦν τὴν νῆσον Κεϋλάνην. Εἶνε δὲ περιέργον νὰ λεχθῆ ὅτι οὔτε ὁ Κόσμος ὁ Ἰνδοπλευστής, οὔτε οἱ Ἀραβες γεωγράφοι τῆς 10 καὶ 14 ἑκατονταετηρίδας, οὔδ' ἄλλη τις ἀνατολικὴ πηγὴ τοῦ πρώτου ἡμίσεος τοῦ Μέσου αἰῶνος, μνημονεῖ τῆς νήσου ταύτης ὡς παραγωγοῦ κανέλλας, ἐνῶ ἐξαντλοῦνται εἰς ἐπαινετικούς λόγους διὰ τοὺς πολυτίμους αὐτῆς λίθους, τὰ ἀρώματα, κτλ. Ὁ πρῶτος συγγραφεὺς ὁ ὑπὸ τὴν ἐποψὴν τοῦ φυτοῦ τούτου ἀναφέρων αὐτὴν εἶνε ὁ Ἰβν—Βατούτα (14 ἑκατονταετ.). Οὗτος ἐπισκεφθεὶς τὴν νῆσον ἔμαθεν ὅτι οἱ κάτοικοι τῶν παραλίων τοῦ Μαλαβάρ καὶ τοῦ Κορομανδέλ, ἤρχοντο εἰς τὴν νῆσον ζητοῦντες κανελλόδενδρα, καὶ ὅτι δωρεὰν παρεχωροῦντο αὐτοῖς τὰ δένδρα, τὰ ὅποια οἱ χεῖμαρροι παρασύροντες ἐκ τῶν ὄρεινῶν μεσογειῶν μερῶν κατέθετον εἰς τὴν παραλίαν, οὔτοι δὲ εὐγνωμονοῦντες ἐπὶ τῇ γενναιοδωρίᾳ ταύτῃ τοῦ Σουλτάνου προσέφερον αὐτῷ δῶρα ἐνδύματα καὶ ἄλλα ἀντικείμενα. Πλὴν τούτων τῶν εἰδήσεων ἔχομεν ἐτι ἐπὶ τῆς αὐτῆς ὑποθέσεως χωρίον σχετικὸν συγγραφῆς τῆς Δύσεως προγενεστέρου κατὰ δεκαετίαν περίπου τῆς ἐκθέσεως τοῦ Ἰβν—Βατούτα. Ὁ Ἰωάννης δὲ Μόντε Κορβίνο (Jean de Monte Corvino) μισιονάριος ἐν Κίνα (1292—1293), διατρίψας καὶ ἐν Ἰνδικῇ ἀπέστειλεν ἐκεῖθεν εἰς τὴν πατριδα του εἰδήσεις περὶ τῶν χωρῶν τούτων, ἐν αἷς ἀναφέρει ὅτι ἐν τῇ γειτονικῇ νήσῳ τῆς χώρας τοῦ Μαλαβάρ (δῆλα δὲ τῇ Κεϋλάνῃ) εἶδε πολλὰς κανέλλας, ὧν τὸ σχῆμα ὁμοιάζε πρὸς τὸ τῆς δάφνης. Κατὰ δὲ τὴν 15 ἑκατονταετηρίδα ὁ Κόντης περιέγραψεν ἀκριβέστερον τὴν κανελλεάν τῆς Κεϋλάνης.

Ἄλλ' ἡ κανελλέα ἐπίσης ἐφύετο καὶ εἰς τὰ μεσόγεια τῆς κυρίως Ἰνδικῆς. Ὁ Ἰβν—Βατούτα ἀνερχόμενος ποταμὸν ἐκβάλλοντα μεταξὺ Καλκούτας καὶ Καουλέμ (Koulam, Quilon), διήλθε πλησίον φυτειῶν κανελλεῶν καὶ σαππᾶν (ξύλου Βρασιλιανοῦ). Ἡ ἀναγραφή αὕτη περὶ κανέλλας ἐπιβεβαιούται καὶ ὑπὸ τοῦ Βενιαμὴν Τουδέλα, οὗτινος οἱ λόγοι ἔχουσιν ἀξίαν, καίτοι ἐξ ἀκοῆς ἀναφέρει ὅτι τὰ πέριξ τοῦ Καουλέμ παράγουσι κανέλλαν. Ὁ Ἰ. Βὰν Γχίστελε (van Ghistele) περιηγητῆς Φλαμανδὸς (ἀπέθανε τῷ 1492) εἶδεν ἐν Ἄδεν κανελλόδενδρον, τοῦ εἶδους τοῦ γνωστοῦ, ὑπὸ τὸ ὄνομα κλόβο ἢ βελεδίν, ἐπίθετα ἀποδιδόμενα εἰς τὸ ζιγκίβερι τοῦ Κουλάμ, ὑπὸ τὸν τύπον κολομπίνο (*colobi*) καὶ μπελέδι. Συμπέρασμα ἐκ τούτου ἐξάγεται ὅτι ἦτο γνωστὸν οὐ μόνον τὸ ζιγκίβερι τοῦ Κουλάμ, ἀλλὰ καὶ ἡ κανέλλα τοῦ Κουλάμ, καὶ ὅτι ἡ κανέλλα μεταφερθεῖσα ἐν Ἄδεν. Ἄλλων δὲ περιηγητῶν ἐκθέσεις ἀναφέρουσι τὰ κανελλόδενδρα ἐν Καλκούτῃ. Ἐν ἐνὶ λόγῳ, ἐκ τοῦ συνόλου τῶν περιγραφῶν

τῆς παραλίας, ἔνθα ἔκειντο αἱ μνημονευθεῖσαι πόλεις, δῆλα δὴ τῆς παραλίας τοῦ Μαλακάβρ, προκύπτει ὅτι πᾶσα ἡ χώρα αὕτη παρῆγε κανέλλαν. Ἀλλὰ τὸ προϊόν, τὸ ἐκ τούτων προερχόμενον, εἶχεν ἐν τῷ ἐμπορίῳ τὴν φήμην, ὅτι ἦτο μάλλον πυκνὸν καὶ χονδροειδὲς ἢ τῶν λοιπῶν χωρῶν: *cannellae quae crassae appellantur, cinnamomum crassius, cannella selvatica, trista*. Καὶ τοῦτο διότι ἡ κανέλλα αὕτη ἦτο μεμιγμένη μετὰ φλοιοῦ κασσίας, εἰδους κανέλλας καὶ τινος ποικιλίας ἐκπεφυλισμένης τῆς κανέλλας τῆς Κεϋλάνης.

Εὐθύς ἀπὸ τοῦ πρώτου ταξιδίου αὐτῶν εἰς τὰς Ἰνδίας οἱ Πορτογάλλοι ἔμαθον ὅτι ἡ κανέλλα τῆς Καλκούττας ἦτο κατωτέρα ποιότητος ἢ ἡ τῆς Κεϋλάνης· διότι ἀμφότερα τὰ εἶδη ἐπωλοῦντο ἐν ταῖς ἀγοραῖς τῆς Καλκούττας. Τὸ μειονέκτημα δὲ τῆς κανέλλας τῆς Καλκούττας δὲν προήρχετο ἐκ τοῦ ὅτι οἱ Ἰθαγενεῖς τῶν Ἰνδιῶν κατέλειπον τὸ δένδρον ἐν τῇ ἀγρία αὐτοῦ καταστάσει, ἢ ἐκ τοῦ ὅτι ἐν Κεϋλάνῃ ἐπιμελῶς ἐκαλλιέργουν, ὡς γίνεται σήμερον, διότι εἰς ἀμφότερα τὰ μέρη οὐδαμῶς ἤσχυλοῦντο περὶ τὴν καλλιέργειαν τῶν δένδρων· ἀλλ' ἐν Κεϋλάνῃ τὰ κανελλοδένδρα ἦσαν ἀνωτέρας ποιότητος. Ἡ διαφορὰ δὲ αὕτη φυσικῶς ἐπέδρα καὶ ἐπὶ τῶν τιμῶν τῶν ἐμπορικῶν. Διὸ γνωρίζομεν ὅτι ἐν τοῖς χρόνοις τοῦ φυσιολόγου Πορτογάλου Γκάρτσια δὲ Ὁρτο (*Garcia de Orto*), ἀκμάσαντος κατὰ τὴν 16 ἑκατονταετηρίδα, 400 λίτραι κανέλλας τοῦ Μαλακάβρ ἐτιμῶντο ἀντὶ ἐνὸς δουκάτου, ἐνῶ 100 λίτραι κανέλλας τῆς Κεϋλάνης, ἐτιμῶντο ἀντὶ 10 δουκάτων.

Τοῦ κανελλοδένδρου δὲ δὲν ἐξεμεταλλεύοντο μόνον τὸν φλοιόν, ἀλλὰ καὶ τὰ ἄνθη καὶ τὰ φύλλα, περιέχοντα αἰθέριον ἔλαιον, ἔχοντα δὲ καὶ τὴν ὄσμήν καὶ τὴν γεῦσιν τῆς κανέλλας, διὸ ἐξίσου ἦσαν ἐπιζήτητα. Κυρίως δὲ τῶν φύλλων ἐγένετο ἐμπόριον σημαντικόν.

Συχνάκις εἰς τὰ ἔγγραφα τοῦ Μέσου αἰῶνος γίνεται μνεία εἰδους φύλλων ἀρωματωδῶν, καλουμένων *Folium, Foullie, Foelge, Fulgen*, ἅτινα μετεχειρίζοντο ὡς καρύκευμα τῶν φαγητῶν. Ἀναμφιβόλως, ὑπὸ διάφορον ὄνομα, οὐδὲν ἕτερον εἶνε τοῦτο ἢ τὸ *Folium Indi, Folio Indo*, οὗτινος περὶ πολλοῦ ἐποιούνητο ἐν τῇ φαρμακοποιίᾳ τῶν ἀρχαιοτέρων χρόνων. Ὅπως δ' ἐνὸς παραδείγματος μνημονεύσωμεν, ἀναφέρομεν ὅτι ἦτο ἐν τῶν μιγμάτων τῆς θεριακῆς. Τί ἦτο δὲ πράγματι αὐτὸ τὸ *Folio indo*; Περὶ τούτου ὑπάρχουσι δύο διαφοροὶ γνώμαι. Φαίνεται δὲ ὅτι τοῦτο ἦτο τὰ φύλλα εἰδους τινὸς κινναμώμου, παράγοντος κανέλλαν κοινῆς ποιότητος. Ἐχουσι δὲ τὰ φύλλα ταῦτα τὴν γεῦσιν τῆς κανέλλας κατὰ τὸ μάλ-

λον ἢ ἦττον αἰσθητήν, ἔτι καὶ νῦν δὲ γίνεται χρῆσις αὐτῶν ὡς ἐρεθιστικοῦ ἐν τῇ μεσημβρινῇ Ἀσίᾳ.
A. M.

ΠΡΑΚΤΙΚΗ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ

Οἱ πλείστοι τῶν ἀνθρώπων σωφρονίζονται ἐκ τῶν παθημάτων. Ἀλλ' ὅταν γείνωσι πλέον σώφρονες, εἶνε τόσον βεβλαμμένοι ἐκ τῶν παθημάτων, ὥστε ἡ γνώσις εἰς οὐδὲν ὠφελεῖ.

Ἐπάρχουσι ἄνθρωποι βαδίζοντες ἐφ' ἄμαξῶν ἵνα ἀποφύγῃσι τοὺς δανειστάς καθ' ὁδόν.

Οἱ ἄσωτοι καὶ οἱ φιλάργυροι ἁμοιάζουσι κατὰ τοῦτο ὅτι οἱ μὲν πρῶτοι σκοτώνουσι τὸ ἀργύριον, οἱ δὲ δεῦτεροι τὸ ἀφίνουσι γὰ κῆται νεκρόν.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

Αἱ ἐφημερίδες ἀναφέρουσιν ὅτι ὁ Πάππας ἔλαβεν πρὸ ὀλίγων ἡμερῶν ἀνώνυμον ἐπιστολήν διὰ τοῦ ταχυδρομείου, ἐν ᾧ ὑπῆρχε συναλλαγματικὴ ἐνὸς ἑκατομμυρίου φράγκων, ὅπως καλύψῃ τὸ ἔλλειμμα τοῦ Βατικανοῦ.

Ἡ διεύθυνσις τῶν ταχυδρομείων τοῦ Βελγίου ἀπεφάσισε γὰ ἐπιφέρει τροποποίησιν τινα εἰς τὴν σφράγιση τοῦ γραμματοσήμου, ἄξιαν μιμήσεως καὶ ὑπὸ τῶν ἄλλων χωρῶν. Τὰ γραμματόσημα δηλ. δὲν θὰ σφραγίζονται εἰς τὸ ἔξῃς διὰ τῆς τυπογραφικῆς μελάνης, ἀλλὰ θὰ διατυπῶνται διὰ λεπτῶν βελονῶν.

Ἡ τροποποίησις αὕτη ἔχει τὰ ἑξῆς προτερήματα: Πρῶτον ὅτι τὰ γραμματόσημα δὲν εἶνε δυνατὸν γὰ τεθῶσιν ἐκ δευτέρου ἐν κυκλοφορίᾳ, δεῦτερον δὲ θὰ ἔχωσι καθαρίως γεγραμμένην διὰ τῶν στιγμῶν τὴν ἀκριβῆ χρονολογίαν τῆς παραδόσεως τῆς ἐπιστολῆς, καὶ ἡ χρονολογία αὕτη θὰ γράφεται καὶ ἐντὸς αὐτῆς τῆς ἐπιστολῆς, ἥτις θὰ διατυπῶνται διὰ τῶν βελονῶν.

Τὸ ὑδρογραφικὸν γραφεῖον τῶν Ἠνωμένων Πολιτειῶν τῆς Βορείου Ἀμερικῆς ἐδημοσίευσεν τὸ ἀποτελεσμα πολυαριθμῶν παρατηρήσεων περὶ τοῦ μήκους, ὕψους καὶ τῆς διαρκείας τῶν κύματων τοῦ ὠκεανοῦ. Τὸ μακρότερον μέχρι τοῦδε παρατηρηθὲν κύμα εἶχε μήκος ἡμίσεος ἀγγλικοῦ μιλίου, πρὸς παρέλασιν δὲ αὐτοῦ πρὸ στερεοῦ τινος σημείου παρήλθον 20 δευτερόλεπτα. Τὰ κύματα τοῦ ὠκεανοῦ ἐν κειρῷ ἰσχυρῶν θυελλῶν εὐάνουσι εἰς ὕψος 160 μέχρι 200 μέτρων, ἢ δὲ διάρχεια αὐτῶν εἶνε 10—11 δευτερολέπτων. Αἱ ἀκριδέσταται παρατηρήσεις κατὰ τοὺς συνήθεις ἀνέμους ἔδειξαν μέγιστον ὕψος 13.41—14.63 μέτρα, μῆσον δὲ ὕψος 9, 14 μέτρων. Ταῦτα δὲ ἀρμόζονται μόνον ἐπὶ τῶν συνήθων θυελλῶν καὶ ἀνέμων, καὶ οὐχὶ κατὰ τὰς περιστάσεις καθ' ἃς μέγιστοι κλονισμοὶ τοῦ πυθμένος τῶν θαλάσσων καὶ τῆς θαλάσσης αὐτῆς ἐπερχόμενοι ἐκ τῶν σεισμῶν διεγείρουσι τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ ὕδατος εἰς ὕψος καταπληκτικόν.